

5 69 11 Δ Β
Γαλαίων / 21 - Μ. Δωρου

Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ - Μ. ΔΩΡΟΥ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ.Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ-ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ-ΑΘΗΝΑΙ

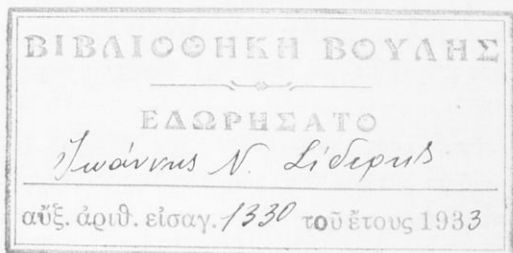
002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1116

5 69 7ΔΒ
Παλαιώνων (Δ)-Μίσηρα
Δ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ—Μ. ΔΩΡΟΥ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΑΘΗΝΑΙ

1932

002
ΕΠΕ
ΕΤΕΑ
1116

Τὰ γνήσια αντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφή τοῦ κ. Δ. Πα-
παϊωάννου.

Παπαϊωάννου

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα ἀρχίζει ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἕλλη-
νες ἄφησαν τὴν παλιὰ εἰδωλολατρικὴ πίστη κι ἔγιναν χριστιανοὶ
κι ἐνώθησαν σὲ μιὰ μεγάλη αὐτοκρατορία μὲ πρωτεύουσα τὴν ξα-
κουσμένη Πόλη. Καὶ λέγεται **Βυζαντινὴ Ἑλλάδα**, γιατί ἡ πρω-
τεύουσά της, ἡ Κωνσταντινούπολη, λεγόταν Βυζάντιο. Καὶ λέγε-
ται ἀκόμη καὶ **Μεσαιωνικὴ Ἑλλάδα**, γιατί ἔζησε στὸ Μεσαίωνα,
ἀνάμεσα δηλαδὴ στὴν Ἀρχαία καὶ τὴ νέα Ἑλλάδα, καὶ **Ἑλληνικὴ
αὐτοκρατορία** λέγεται, γιατί ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα γνωρίσμα-
τά της ἦταν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

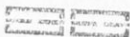
Ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα εἶχε στὴν ἐξουσία της χῶρες πολλὲς κι
ἦταν πλούσια καὶ δυνατὴ. Ἐκανε μεγάλο ἐμπόριο κι εἶχε στρατὸ
καὶ στόλο δυνατὸν.

Γιὰ κακὴ ὁμως τύχη τοὺς καλοὺς της κυβερνήτες τοὺς διαδέ-
χτηκαν ἄλλοι κακοὶ καὶ τὴ ζηλευτὴ ὁμόνοια μὲς στὸ κράτος τὴ δια-
δέχτηκε ἡ γκρίνια κι ἀτέλειωτες φιλονικίες, γιὰ θρησκευτικὰ προ-
πάντων ζητήματα, κι ἐπαναστάσεις.

Ὅλ' αὐτὰ βέβαια ἀδυνάτισαν πολὺ τὴν αὐτοκρατορία. Ἀρχισε
νὰ χάνη τὰ πλοῖα, νὰ χάνη τὸ ἐμπόριο καὶ νὰ χάνη καὶ πολλὲς χῶ-
ρες. Οἱ Ἀραβες, οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἀκόμη ἔκαμαν πολλοὺς

πολέμους μαζί της και τήν έβλαψαν τόσο, πού επιτέλους οί πιό δυνατοί άπ' τούς έχθρούς, οί Τούρκοι, τή σκλάβωσαν.

Υπόθεση λοιπόν του βιβλίου αυτού είναι νά μάς πληροφορήση τήν ιστορία τής Βυζαντινής ή Μεσαιωνικής Ελλάδας· δηλαδή: 1) Πώς οί Έλληνες έγιναν Χριστιανοί. 2) Πώς έζησαν μέσα στη μεγάλη αυτοκρατορία τής Κωνσταντινούπολης και 3) Πώς ξέπεσαν και σκλαβώθηκαν στους Τούρκους.

Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

1. Ἐκταση τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα εἶναι συνέχεια τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμε μερικὲς πληροφορίας γιὰ τὸ κράτος τοῦτο καὶ πρῶτα πρῶτα γιὰ τὴν ἔκτασή του.

Τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ὠνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ τὴν Ρώμη, ποὺ ἦταν στὴν ἀρχὴ ἓνα μικρὸ χωριὸν τῆς Ἰταλίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης, γεωργοὶ καὶ τσοπάνηδες, θέλοντας νὰ μεγαλώσουν τὴν περιφέρειαν τοῦ χωριοῦ τοὺς ἄρχισαν πόλεμον μὲ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς. Κυρίεψαν στὴν ἀρχὴ τὴν Ἰταλία, ξαπλώθηκαν σ' ὅλην τὴ Δύση καὶ τοὺς ἤρθε ὕστερα ἡ ὄρεξις νὰ κυριέψουν καὶ τὰ πλούσια Ἑλληνικὰ βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ κατώρθωσαν καὶ κυρίεψαν στὰ 146 π. Χ. καὶ τὴν Παλιὰ ἀκόμη Ἑλλάδα καὶ τὴν ἑκαμαν Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία μὲ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Ἔτσι οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι πᾶν ὅλου τοῦ τότε κόσμου. Ἡ ἐξουσία τους ξαπλωνόταν ἀπὸ τὴν Συρία ἀνατολικά ὡς τὸ Γιβραλτάρ δυτικά. Οἱ χώρες ποὺ σήμερον ὀνομάζονται Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰσπανία, Πορτογαλλία, Ἑλβετία καὶ μέρος τῆς Γερμανίας, πρὸς τὴν Δύση ὅλες οἱ χώρες τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ ὅλη ἡ Μ. Ἀσία ὡς τὸν Εὐφράτη ποταμὸν, πρὸς τὴν Ἀνατολήν καὶ ἀκόμη ἡ βορινὴ Ἀφρική, ὡς τὴν ἔρημον Σαχάρα, ἦταν στὴν κυριαρχία τῆς Ρώμης. Δὲν ἦταν καμιά δύναμη ποὺ μπορούσε ν' ἀντισταθῇ στοὺς γενναίους Ρωμαίους. Κι ὅλος ὁ κόσμος μιλοῦσε μὲ θαυμασμὸν γιὰ τὸ δυνατό αὐτὸ λαὸν τῆς Δύσης ποὺ κατὰστρεψε ὅλα τὰ ἑκτίλεια καὶ κυρίεψε ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς.

2.' Επίδραση τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στοὺς Ρωμαίους.

Οἱ Ρωμαῖοι, γεωργοὶ καὶ τροπάνηδες, ὅπως εἶδαμε, δὲν εἶχαν μεγάλη ἀνάπτυξη στὴν ἀρχή. Ἡ ζωὴ τους ἦταν ἀπλή καὶ περιορισμένη, καὶ στὰ γράμματα καὶ στὶς τέχνες ἔμεναν πολὺ πίσω. Ἐνῶ ἀπεναντίας ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀξιολόγητη· εἶχαν σπῆτια κομψὰ καὶ ὁμορφα ἐπιπλωμένα, ἤξεραν γράμματα, ἦταν καλοὶ τεχνίτες, ντύωνταν ὠραῖα.

Σὰν εἶδαν λοιπὸν οἱ Ρωμαῖοι τὴν εὐχάριστη αὐτὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἄρχισαν ν' ἀλλάζουν καὶ αὐτοὶ ζωὴ, ἄρχισαν νὰ γίνωνται πιὸ ἡμεροὶ, πιὸ εὐγενικοὶ. Ἐχτίζαν καὶ αὐτοὶ σπῆτια πλούσια καὶ ὠραῖα καὶ τὸ θεωροῦσαν περηφάνεια τους νὰ τὰ στολιζοῦν μὲ ἀγάλματα, μὲ ζωγραφιὰς καὶ μὲ ἀγγεῖα, ποὺ ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔστελναν χιλιάδες στὴ Ρώμη. Κι ὅταν πολλοὶ Ἕλληνες πῆγαν στὴ Ρώμη γιὰ ἐργασία καὶ ἀνοιξαν σχολεῖα, ὅπου δίδασκαν γράμματα καὶ τέχνες, οἱ Ρωμαῖοι ἔστελναν σ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τους νὰ μάθουν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὶς Ἑλληνικὰς τέχνες. Πολλοὶ πάλι πλούσιοι Ρωμαῖοι ξόδευαν ἀμέτρητα χρήματα γιὰ νὰ στείλουν τὰ παιδιὰ τους νὰ σπουδάσουν στὴν Ἀθήνα, στὴ φημισμένη πόλη τῆς σοφίας.

Γενικὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τόση ἐπίδραση εἶχαν στοὺς Ρωμαίους, ὥστε ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητὲς τους, ὁ Ὀράτιος, εἶπε: «Ἐμεῖς κατακτήσαμε τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἐκεῖνη μᾶς κυρίεψε· μᾶς ἔκαμε ἡμεροὺς καὶ μᾶς ἔμαθε τὶς τέχνες».

Ἔτσι ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ποὺ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε διαδοθῆ στὴν Ἀνατολή, τώρα διαδόθηκε καὶ στὴ Δύση.

3. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ οἱ πρῶτες Ἐκκλησίες.

Οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως καὶ οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἦταν εἰδωλολάτρες. Πίστευαν σὲ πολλοὺς Θεοὺς καὶ νόμιζαν πὼς οἱ Θεοὶ αὐτοὶ εἶχαν μορφή ἀνθρώπινη. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς παραστήσουν, ἔφτιαναν ὁμοιώματα, εἰδῶλα. Στὰ εἰδῶλα θυσιάζαν ζῶα καὶ πίστευαν πὼς αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Ἄν ἦταν ἄνθρωποι φτωχοὶ καὶ κατατρεγμένοι καὶ ἂν ἦταν δούλοι, ποὺ βασανίζονταν ἀσπλαχνα ἀπὸ τοὺς κυρίουσ των, δὲν τοὺς ἔμελε. Κι ἦταν ἀμέτρητοι τέτοιοι σ' ὅλη τὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία.

Ἄλλὰ νὰ ὁ Χριστός, σωτήρας, ἐλευθερωτὴς ὅλων τῶν δυστυχισμένων τούτων. Γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν αὐτοκράτορας ὁ Αὐγούστος, καὶ ὅταν ἔγινε τριάντα χρονῶν, ἄρχισε νὰ διδάσκῃ τὸν κόσμον. «Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, ὁ οὐράνιος πατέρας μας, ἔλεγε. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὰν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἴσοι καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀγαπημένοι σὰν ἀδέρφια. Ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι πρόσκαιρη. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶναι καλόκαρδοι καὶ δίκαιοι γιὰ νὰ ἔχουν θέσῃ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ συγκίνησε βαθιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλοὶ πίστεψαν καὶ μερικοὶ ἔγιναν καὶ μαθητὲς του. Ἄλλ' οἱ περισσότεροι δὲν πίστεψαν καὶ ἄκουσαν τοὺς ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων, ποὺ φοβονοῦσαν τὸ Χριστό, καὶ ζήτησαν ἀπὸ τὸ Ρωμαῖο διοικητὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ Πιλάτο νὰ τὸν σταυρώσῃ. Καὶ σταυρώθηκε Ἐκεῖνος καὶ ἀναστήθηκε καὶ πῆγε στοὺς Οὐρανοὺς. Ἄλλ' οἱ μαθητὲς του, οἱ Ἀπόστολοι, βγήκαν στὸν κόσμον καὶ κήρυξαν τὴν ἀλήθειαν τῆς νέας Θεηκείας. Οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ ξεχώρισαν ἀπὸ τοὺς ἄπιστους καὶ ἔκαναν κοινότητες, ποὺ ὠνομάστηκαν **Ἐκκλησίες**. Μαζεύονταν κάθε μέρα σ' ὄρισμένο σπίτι καὶ ἔφελναν πρῶτα ὕμνους στὸ Θεό. Ἐπειτα ἔτρωγαν σὲ κοινὰ τραπέζια, ποὺ λέγονται **ἀγάπες**, γιὰτὶ ἀληθινὰ ἦταν ἀγαπημένοι ἀναμεταξύ τους σὰν ἀδέρφια, καὶ φρόντιζαν νὰ μαζεύουν

βοηθήματα για τους φτωχούς και να παρηγορούν τους άρρωστους.

Ὁ Χριστός κι ὁ Ἰσραηλῆς.

Τὴν κάθε Χριστιανική Ἐκκλησία διεύθυναν οἱ πρεσβύτεροι κι εἶχαν γιὰ βοηθοὺς τους τοὺς **διάκονους**, ποὺ μάζευαν τὰ βοηθήματα. Οἱ πρεσβύτεροι ποὺ ἦταν σὲ κάθε μεγάλη πόλη ἦταν ἀρχηγοὶ σ' ὅλες τὶς γύρω Ἐκκλησίες καὶ λέγονταν **ἐπίσκοποι**.

Ἡ ἐκκλησία κάθε τόπου ἦταν ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὶς ἄλλες, μὰ ὅλες εἶχαν σχέσεις μεταξύ τους κι ἐνώνονταν μὲ τὴν κοινὴ πίστη στὸ Χριστό.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησίαι ἰδρύθηκε στὴν Ἱερουσαλήμ (τὸ ἔτος 33) καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὴ ἰδρύθησαν πολὺ γρήγορα καὶ ἄλλες, στὴ Δαμασκὸ, στὴν Ἀντιόχεια, στὴ Μ. Ἀσία, στὴν Ἑλλάδα.

4. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα.

Ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι ἐργάστηκαν μὲ ἔνθεο ζήλο γιὰ τὴ διάδοση τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Μὰ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τοὺς ξεπέρασε ὅλους. Ἦταν Ἰουδαῖος, ἀπὸ τὴν Ταρσό τῆς Κιλικίας, καὶ λεγόταν Σαούλ ἢ Σαῦλος. Παῦλος ὠνομάστηκε ὅταν ἔγινε Χριστιανός. Ὁ Παῦλος ἦταν ἄνθρωπος σπουδασμένος. Σπούδασε μάλιστα στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν ἀρχὴ κυνηγοῦσε φοβερὰ τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλ' ὕστερα ἔγινε ὁ πιὸ θερμὸς ὑπερασπιστὴς τους. Ὅπως ὁ ἴδιος διηγεῖται πηγαίνοντας μιὰ μέρα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ στὴ Δαμασκὸ γιὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς χριστιανούς ποὺ ἦταν ἐκεῖ, κυκλώθηκε στὸ δρόμο ἀπὸ ἕνα φωτεινὸ σύννεφο καὶ ἔπεσε κάτω ζαλισμένος καὶ ἄκουσε ἀπὸ ψηλὰ μιὰ φωνὴ ποὺ τοῦ εἶπε:

— «Σαούλ, Σαούλ, γιατί μὲ καταδιώκεις; Μὴν κοιτάξεις ἄδικα. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός!»

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Παῦλος ἄλλαξε πίστη· πίστεψε στὸ Χριστὸ καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ἐργαστῇ μ' ὄλη του τὴ δύναμη γιὰ τὴ διάδοση τῆς νέας θρησκείας. Ἀψηφώντας κάθε κίνδυνο ἔτρεξε παντοῦ καὶ δίδαξε καὶ ἔδρουσε ἐκκλησίες. Εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἔρριξε τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν ἔθνων καὶ εἶπε: «Δὲν ὑπάρχει Ἑλληνας καὶ Ἰουδαῖος, δὲν ὑπάρχει δούλος καὶ ἐλεύθερος, δὲν ὑπάρχει ἄνδρας καὶ γυναῖκα. Ὅλοι εἶναι ἴσοι μπροστὰ στὸ Θεό. Ὁ Θεός μόνο ἀνθρώπους ξέρει καὶ τοὺς ξεχωρίζει σὲ δίκιους καὶ ἀδίκους.» Εἶναι ὁ πρῶτος λοιπὸν ποὺ ἀνοίξε τὸ δρόμο τῆς νέας θρησκείας σ' ὅλα τὰ ἔθνη. Γι' αὐτὸ καὶ ὠνομάστηκε Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν. Κήρυξε στὴν ἀρχὴ στὴ Συρία, στὴν Ἀραβία, στὴν Κύπρο καὶ στὴ Μ. Ἀσία. Ἀποκεῖ πέρασε στὴ Μακεδονία, ἔδρουσε ἐκκλησίες στοὺς Φιλίππους, στὴ Θεσ-

σαλονίκη και καί στη Βέρροια κι ἔφτασε στὴν Ἀθήνα, ἔπου μίλησε

ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ κήρυξε πὼς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς εἶναι ἓνας καὶ πὼς δὲν κατοικεῖ σὲ πέτρες καὶ σ' ἀγάλματα, ποὺ τὰ φτιάβουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου κι ὁ πλάστης τῶν ἀνθρώπων κι εἶναι παντοῦ.

Οἱ Ἀθηναῖοι ποτισμένοι μὲ τὴν εἰδωλολατρεία δὲν πίστεψαν στὴν ἀρχὴ στοῦ κήρυγμα τοῦ Παύλου. Ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους ἓνας πίστεψε, ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.

5. Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν. Οἱ μάρτυρες τῆς νέας Θρησκείας.

Ὁ Χριστιανισμὸς διαδόθηκε γρήγορα σ' ὅλα τὰ ἔθνη. Καὶ σ' αὐτὸ βοήθησαν πολλὸ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ ἦταν διαδομένη σ' ὅλον τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ καιρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὴ μεταχειρίστηκαν οἱ Ἀπόστολοι στοῦ κήρυγμα τους κι ἔγραψαν σ' αὐτὴ τὸ Εὐαγγέλιο. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κι ἀριστερῶς του ὁ ἀπόστολος Μάρκος

ἡ ἔνωση τῶν λαῶν σ' ἓνα κράτος, τὸ Ρωμαϊκόν.

Στὴν ἀρχὴ δέχτηκαν τὴ νέα θρησκεία μὲ χαρὰ οἱ φτωχοὶ οἱ κατατρεγμένοι καὶ οἱ δούλοι, γιατί ἔβρισκαν σ' αὐτὴ παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα. Κι ἔπειτα πείσθησαν καὶ οἱ πλούσιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ εἶχαν θέση μεγάλη στὴν κοινωνία καὶ στὸ κράτος. Καὶ μόνο οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ διοικητὲς τῶν ἐπαρχιῶν ἔμειναν πιστοὶ στὴν εἰδωλολατρεία. Κι ἔτσι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄρχισαν νὰ υποψιάζονται τοὺς Χριστιανούς μήπως ἐπαναστατήσουν καὶ γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς αὐ-

Ὁ Νέρωνας.

αυτοκράτορες τούς ἕκαμαν τρομερές καταδιώξεις, πού ὀνομάστηκαν **διωγμοί**.

Πολλοί ἦταν οἱ μεγάλοι διωγμοί τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' οἱ πιό σπουδαῖοι ἦταν δέκα κι ὀνομάστηκαν οἱ **δέκα διωγμοί τῆς Ἐκκλησίας**.

Πρῶτος ἄρχισε τούς διωγμούς τῶν Χριστιανῶν ὁ ἄγριος καί τυραννικός αυτοκράτορας Νέρωνας. Αὐτός ἔκαψε τή Ρώμη (64) ἔτσι γιά γούστο κι εἶπε πῶς οἱ Χριστιανοί ἔβαλαν φωτιά. Ὁ ὄχλος τῆς Ρώμης τὸ πίστεψε καί ρίχτηκε στούς Χριστιανούς κι ἔσφαξε πολλούς. Κι ὁ ἴδιος ὁ Νέρωνας πρόσταξε ἄλλους νά κάψουν κι ἄλλους νά ρίξουν στά λιοντάρια νά τούς φάνε. Ὁ τελευταῖος διωγμός ἐγίνε ἀπό τὸν αὐτοκράτορα Διοκλητιανό (303) κι ἦταν σκληρὸς ὅπως κι ὁ πρῶτος.

Κατὰ τούς διωγμούς χιλιάδες χριστιανῶν ὑπόφεραν μὲ ἥρωισμό τὰ φοβερά βασανιστήρια καί πολλοί θυσιάστηκαν γιά τὴν πίστη τους. Αὐτοὶ ὀνομάστηκαν **μάρτυρες** τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας κι ἡ Ἐκκλησία κρατεῖ μὲ μεγάλο σεβασμὸ τὴ μνήμη τους, γιὰτι μὲ τὴν αὐτοθυσία τους ὄχι μόνο διάδωσαν, ἀλλὰ καί στερέωσαν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ.

6. Ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος (306—337).

«**Ἐν τούτῳ νίκα.**» Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ τὸ ἀπέραντο Ρωμαϊκὸ κράτος τὸ κυβερνοῦσαν τεσσereς αυτοκράτορες· δύο στή δύση καί δύο στήν Ἀνατολή. Ἐνας ἀπ' αὐτούς τούς αυτοκράτορες ἦταν κι ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος, γιὸς τοῦ Κωνσταντῖνου Χλωροῦ καί τῆς Ἀγίας Ἐλένης, πού ἦταν ἀπὸ Χριστιανικὴ οἰκογένεια.

Ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος διαδέχτηκε στὸ θρόνο τῆς Γαλατίας τὸν πατέρα του, οἱ ἄλλοι τρεῖς αυτοκράτορες δὲν τὸν ἀναγνώρισαν καί μάλιστα ὁ Μαξέντιος, πού βασιλεψε στή Ρώμη, ἐτοιμαζόταν γιά πόλεμο. Μὰ ὁ Κωνσταντῖνος, πὺ δραστήριος, ἐτοίμασε ἀμέσως στρατὸ

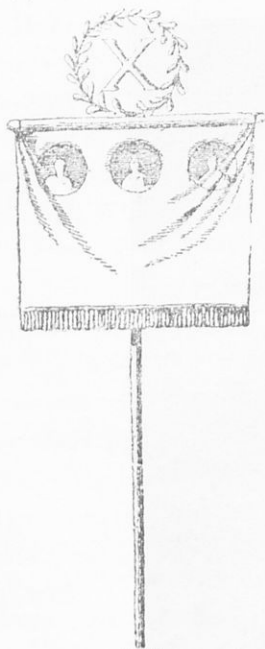
και ξεκίνησε νά τόν πολεμήση. Ἐφτασε σιμά στη Ρώμη, ὅπου τήν παραμονή τῆς μάχης πού θά ἔκανε μέ τò στρατό τοῦ Μαξεντίου, εἶδε κατά τò μεσημέρι στόν οὐρανό ἕνα φωτεινό σταυρό. Τριγύρω στά

Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος.

σταυρό διάβασε τήν ἐπιγραφή «**Ἐν τούτῳ νίκα**». Δέν ἄργησε νά καταλάβῃ τί σήμαινε αὐτό κι εὐθὺς πρόσταξε τοὺς Χριστιανοὺς στρατιῶτες του νά φτιάσουν σημαίες μέ τò σταυρό και μέ τò μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ ΧΡ. Οἱ στρατιῶτες μέ τίς σημαίες αὐτὲς ἔμπρος, πού εἶναι

οι πρώτες Χριστιανικές σημαίες κι ὠνομάστηκαν **λάβαρα**, ρίχτηκαν τὴν ἄλλη μέρα μ' ἐνθουσιασμό στὴ μάχη. Ὁ Κωνσταντῖνος νίκησε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Σταυροῦ τὸ Μαξέντιο καὶ νίκησε ἀργότερα καὶ τοὺς ἄλλους αὐτοκράτορες κι ἔμεινε μόνος αὐτοκράτορας σ' ὅλο τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος.

Λάβαρο.

Μὲ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ τοῦ Κωνσταντῖνου, ποὺ πανηγυρίστηκε σ' ὅλο τὸ Κράτος μὲ μεγάλη χαρὰ, οἱ Χριστιανοὶ πήραν πάλι τὰ πολιτικὰ τους δικαιώματα, ποὺ εἶχαν χάσει ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν διωγμῶν. Τώρα μπορούσαν νὰ διορίζονται σὲ δημόσιες θέσεις καὶ νὰ παίρνουν ἀξιώματα. Ἡ Κυριακὴ, ἡ ἱερὴ μέρα τῶν Χριστιανῶν, ὠρίστηκε ὡς ἡμέρα ἀργίας τῶν δικαστηρίων.

Θρησκευτικὲς φιλονικίες. Ἡ σύνοδος τῆς Νίκαιας. Μ' ὅλα ταῦτα οἱ Χριστιανοὶ ἄρχισαν νὰ φιλονικοῦν μεταξύ τους γιὰ θρησκευτικὲς διαφορές, ποὺ ὠνομάστηκαν **αἰρέσεις**. Ἀπ' αὐτὲς πιὸ σπουδαία ἦταν τοῦ πρεσβύτερου Ἀρείου κι ἀναστάτωσε ὅλη τὴν ἐκκλησία. Ὁ Ἀρειὸς διδάσκει πὼς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἴσος μὲ τὸ Θεό, ἀλλ' εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ, καὶ πολλοὶ τὸν πιστεύσαν κι ἀκολούθησαν τὴν αἵρεσή του.

Ὁ Κωνσταντῖνος, γιὰ νὰ φέρῃ πάλι τὴν εἰρήνην στὴν Ἐκκλησίαν,

Ἡ Α' Οἰκουμένη Σύνδος.

κάλεσε ὅλους τοὺς ἐπίσκοπους στὴ Νίκαια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔκαμαν
μεγάλο συμβούλιο γιὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτή. Κι ἐπειδὴ στὸ συμβούλιο

αὐτὸ ἦταν καλεσμένοι ὅλοι οἱ ἱεράρχες τῆς Οἰκουμένης, γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε **Οἰκουμενικὴ Σύνοδος** κι εἶναι ἡ πρώτη ποὺ ἔγινε (325).

Στὴν πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο πῆγε κι ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας μ' ὅλη του τὴν ἐπισημότητα κι ἔδωκε λόγο. "Ἐπειτα οἱ ἱεράρχες συζήτησαν ποιά εἶναι ἡ σωστὴ διδασκαλία καὶ καταδίκασαν τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου κι ἔκαμαν τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἄρθρα τοῦ «Πιστεύω».

Ἡ Κωνσταντινούπολη. Ἐξίσου σημαντικὸ ἔργο μὲ τὴν προστασία τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ Κωνσταντίνου νὰ πάρῃ τὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἀπὸ τὴ Ρώμη. Κι ἦταν δύο οἱ αἰτίες νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Ρώμη ἡ πρωτεύουσα· πρῶτο γιατί ἐκεῖ ἐπικρατοῦσε ἀκόμη ἡ εἰδωλολατρεία καὶ δεύτερο γιατί ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὰ σύνορα, ποὺ εἶχαν ἀνάγκη νὰ φυλάγονται καλὰ ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Κωνσταντῖνος διάλεξε γιὰ πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας τὸ ἀρχαῖο Βυζάντιο, ποὺ ὠνομάστηκε ἀπὸ τότε Κωνσταντινούπολη (325).

Στὴν Κωνσταντινούπολη ἔχτισε ὁ Κωνσταντῖνος καινούργιες Ἐκκλησίες χριστιανικῆς, μεγαλόπρεπα παλάτια, θέατρα, ἀγορές, λουτρά, καὶ τὴ στόλισε μὲ θαυμάσια Ἑλληνικὰ καλλιτεχνήματα.

Ἐκεῖ πῆγε κι ὁ ἴδιος καὶ κατοίκησε μ' ὅλη του τὴν αὐλὴ (330) καὶ μαζί του πῆγαν καὶ πολλοὶ Ρωμαῖοι εὐγενεῖς κι ἄλλοι ἀπὸ τὶς γειτονικῆς χῶρες.

Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη. Ἡ μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου ἔγινε περίφημη γιὰ τὴ θεοσεβεία της. Πῆγε στὴν Ἱερουσαλήμ κι ἔκαμε ἀνασκαφὲς γιὰ νὰ βρῆ τὸν Ἅγιο τάφο καὶ τὸν τίμιο Σταυρὸ. Καὶ τὰ βρῆκε κι ἔχτισε στὸν Ἅγιο τάφο ἐκκλησία κι ἔστησε τὸ σταυρὸ μὲ μεγάλη πομπὴ στὸ Γολγοθᾶ. Σ' ὅλη τὴν αὐτοκρατορία ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἑλένη ἔχτισαν μεγαλόπρεπες Ἐκκλησίες καὶ προπαντὸς στοὺς Ἅγιους τόπους, ὅπου πάτησε τὸ πόδι του ὁ Κύριος.

Ἡ ἱστορία ὠνόμασε τὸν Κωνσταντῖνο **Μεγάλον** καὶ ἡ Ἐκκλησία **Ἰσαπόστολο** καὶ τὸν κατάταξε μαζί μὲ τὴν Ἑλένη τὴ μητέρα του

στοὺς Ἁγίους τῆς. Γιορτάζει τὴ μνήμη τους στὶς 21 Μαΐου.

Ἡ Ἁγία Ἑλένη.

7. Θεοδοσίος ὁ μέγας (370—395). Διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ Μ. Κωνσταντῖνο ἔγιναν πολλοὶ αὐτοκράτορες, μὰ ἀπ' αὐτοὺς μόνο ὁ μέγας Θεοδοσίος ἀξίζε. Ἦταν μυαλωμένος καὶ ἀνδρείος καὶ ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο φρόντισε πρῶτα πρῶτα νὰ γλιτώσῃ τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς βάρβαρους λαοὺς ποὺ τὸ εἶχαν περιτριγυρίσει. Κι ἀφοῦ ἔδιωξε τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔφερε τὴν εἰρήνην στὸ κράτος, ἔστριψε τὴν προσοχὴν του στὴν ἐκκλησίαν, ποὺ ἄρχισε πάλιν ν' ἀναστατῶνεται ἀπὸ νέες αἱρέσεις.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα

Ἄλλος σάν τόν Ἄρειο, ὁ Μακεδόσιος, Πατριάρχης στήν Κωνσταντινούπολη, δέν παραδεχόταν ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός. Γι' αὐτὸ ὁ Θεοδόσιος κάλεσε τὴ Δεύτερη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στήν Κωνσταντινούπολη (381). Ἡ Σύνοδος αὐτὴ καταδίκασε τὴν αἵρεση τοῦ Μακεδόσιου καὶ συμπλήρωσε τὸ «Πιστεύω» μὲ πέντε ἀκόμη ἄρθρα.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ στερεώσῃ πιὸ πολὺ τὴν ὀρθόδοξη πίστη ὁ Μ. Θεοδόσιος πρόσταξε νὰ διαλυθοῦν οἱ σύλλογοι τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐμπόδισε τὶς παλιῆς θυσίες καὶ ἔκλεισε τοὺς ναοὺς.

Ὁ Θεοδόσιος γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ πρόσφερε στὸ Κράτος καὶ στὸ Χριστιανισμό, γιὰ τὸ ἄφησε μεγάλο καὶ εἰρηνεμένο πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ, ὠνομάστηκε Μεγάλος.

Ὁ Μεγάλος Θεοδόσιος κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του μοίρασε τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος στοὺς δυὸ γιούς του (395). Ὁ μεγαλύτερος, ὁ Ἄρκάδιος, πῆρε τὸ Ἀνατολικὸ καὶ ἔμεινε στήν Κωνσταντινούπολη, καὶ ὁ μικρότερος, ὁ Ὀνώριος, πῆρε τὸ Δυτικὸ καὶ ἔμεινε στὴ Ρώμη.

Τὸ Δυτικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος δὲν ἔπεσε δυστυχῶς σὲ καλὰ χέρια. Οἱ αὐτοκράτορες του ἦταν ἀνάξιοι καὶ δὲν ἔζησε παρὰ μόνο ἑκατὸ χρόνια. Ἐνῶ τὸ Ἀνατολικὸ ἔπεσε στὰ χέρια αὐτοκρατόρων ποὺ δὲν ἦταν βέβαια μεγάλοι σάν τὸν Κωνσταντῖνο καὶ τὸ Θεοδόσιο, ἦταν ὅμως γενναῖοι καὶ ἀφωσιωμένοι στὸ καθήκον καὶ ἔτσι κατῴρθωσαν νὰ τὸ διατηρήσουν χίλια καὶ ἀκόμη χρόνια.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

8. Ἡ γλῶσσα, ἡ πίστις καὶ ἡ παιδεία τοῦ κράτους.

Τὴν ἐποχὴν ποὺ ἰδρύθηκε ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἡ Ἀνατολή ἦταν τὸ μόνο πολιτισμένο μέρος τοῦ κόσμου. Στὴν Ἀσία, στὴ Συρία καὶ στὴν Αἴγυπτο ἀνθοῦσε ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ποὺ εἶχε διαδοθῆ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Παντοῦ μέσα στὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία μιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, γιατί σ' αὐτὴ ἦταν γραμμένα τὰ Εὐαγγέλια καὶ ἕλληνες ἦταν οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς. Τότε φάνηκαν οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, πατριάρχης στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὁ ἅγιος Γρηγόριος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Αὐτοὶ μὲ τὴ διδασκαλία καὶ μετὰ βιβλία τους φώτισαν ὅλη τὴν Οἰκουμένη.

Τότε ἰδρύθηκε στὴν Κωνσταντινούπολι τὸ **Πανδιδακτῆριο**, σὰν τὸ σημερινὸ Πανεπιστήμιο,

ὅπου διδάσκονταν τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Λατινικὰ γράμματα, ἡ φιλοσοφία καὶ τὰ νομικὰ,

τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα τότε ἔλαμψαν μὲ τόση δυνατὴ λάμψη, ὥστε ἡ ἐποχὴ ἐκείνη λέγεται ὁ **Χριστιανικὸς χρυσοὺς αἰῶνας**. Οἱ

δύο μεγάλες δυνάμεις που στήριξαν την Ἑλληνική αυτοκρατορία εἶναι ἡ Ἑλληνική γλῶσσα καὶ ἡ Χριστιανική πίστη.

Μολαταῦτα γιὰ κάμποσον καιρὸ τὸ Ἀνατολικὸ κράτος ἐξακολουθοῦσε νὰ λέγεται Ρωμαϊκό. Κι αὐτὸ ἔγινε, γιὰτὶ τὸ ὄνομα Ἑλληνες εἶχε χάσει τὴν ἀληθινὴν του σημασίαν καὶ σήμαινε μόνο τοὺς εἰδωλολάτρεις. Γιὰ τοῦτο κι ὡς τὰ σήμερα ἀκόμη ὁ Πατριάρχης στὴν Κωνσταντινούπολη λέγεται Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων καὶ οἱ Ἑλληνες **Ρωμιοί**.

Ἐπίσημα τὸ κράτος κήρυξε γιὰ γλῶσσα του τὴν Ἑλληνικὴν στὰ 429 κι αὐτὸ ἔγινε μὲ τὶς ἐνέργειες τῆς Ἑλληνίδας αυτοκρατορίσσης Ἐυδοκίας, γυναίκα τοῦ Μικροῦ Θεοδοσίου.

9. Ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565)

Ὁ Ἰουστινιανός, ἡ γυναῖκα του κι οἱ συνεργάτες του.
Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀξιοθαύμαστους αυτοκράτορες τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Ἦταν δραστήριος κι ἀποφασιστικός. Ποτὲ του δὲ λογάρισε κόπους. Ποτὲ του δὲ σκέφτηκε τί θὰ φάγῃ τοῦ ἔφταναν μόνο λίγα χόρτα. Ποτὲ του δὲ σκέφτηκε πόσο θὰ κοιμηθῇ τοῦ ἔφτανε μόνο μιᾶς ὥρας ὕπνος.

Ἡ γυναῖκα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ Θεοδώρα, ἦταν ἀπὸ οἰκογένεια φτωγῇ καὶ ταπεινῇ, ἀλλ' εἶχε μεγάλο μυαλὸ καὶ τοῦ ἦταν ὁ καλύτερος σύμβουλος.

Οἱ συνεργάτες τέλος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦταν διαλεχτοί. Μεγάλοι στρατηγοί, μεγάλοι σοφοί, μεγάλοι ἀρχιτέκτονες λάμπρηναν τὴ βασιλείαν του.

Ἡ στάση τοῦ Νίκα. Στὴν Κωνσταντινούπολη ἀγαποῦσαν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο πολὺ τὶς ἀρματοδρομίαις. Οἱ ἀρματοδρόμοι ἔτρεχαν στὸν Ἰππόδρομο (που ἦταν σὰ στάδιο) καὶ οἱ ἀρχοντες κι ἓ λαὸς

πήγαιναν κι έβλεπαν. Ἄλλὰ ὁ λαὸς ἔπαιρνε τὸ μέρος τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἄρματοδρόμου κι ὅλοι φανατίζονταν φοβερὰ καὶ χωρίζονταν σὲ

Ὁ Ἰουστινιανός.

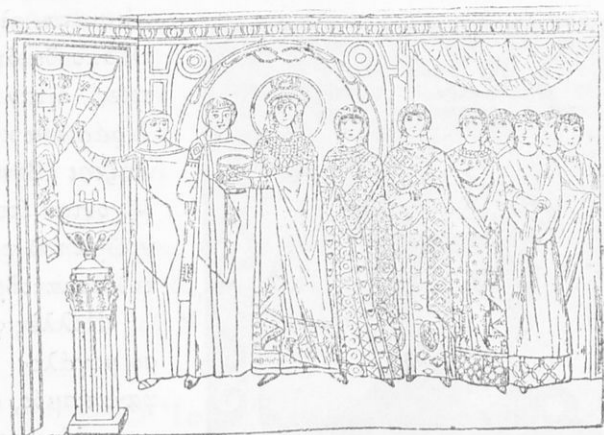
«**νίκα! νίκα!**». Οἱ ἐπαναστάτες σκορπίστηκαν μέσα στὴν πόλη κι ἄρπαζαν καὶ σκότωναν κι ἔκαιαν. Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβήθηκε καὶ κάλεσε συμβούλιο. Στρατηγοὶ ἄφοβοι στοὺς πολέμους τὸν συμβούλεψαν νὰ φύγη. Ἄλλ ἡ γυναῖκα του, ἡ Θεοδώρα, σηκώθηκε κι εἶπε:

«Δὲ θέλω νὰ ζήσω ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ πάψουν νὰ μὲ λένε βασίλισσα. Ἄν θέλῃς νὰ φύγῃς, βασιλιά μου, εἶναι εὐκολο. Ἄλλὰ σὲ

κόμματα, σὲ πατριές. Οἱ σπουδαιότεροι πατριές ἦταν δύο: οἱ **Πράσινοι** καὶ οἱ **Γαλάζιοι** (Βένετοι) καὶ λέγονταν ἔτσι ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ φορέματος τοῦ ἄρματοδρόμου.

Πολλὲς φορὲς τόσο μεγάλος ἦταν ὁ φανατισμὸς, ὥστε συχνὰ γίνονταν ταραχὲς στὸν ἵπποδρόμο. Μιὰ τέτοια ταραχή, ποὺ μεταβλήθηκε σὲ φοβερὴ ἐπανάσταση, ἔγινε στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ κι ὠνομάστηκε **στάση τοῦ Νίκα**, γιὰτὶ ὁ λαὸς φώναζε στοὺς ἄρματοδρόμους

μένα ἀρέσει ὁ παλιὸς λόγος, ποὺ λέει πὺς «ἡ βασιλεία εἶναι σάβανο καλὸ».

Ἡ Θεοδώρα.

Τὰ λόγια αὐτά, ποὺ ἔμειναν ἀθάνατα στὴν ἱστορία, ἔδωσαν θάρρος σ' ὅλους. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔπρεξαν στὸν Ἰππόδρομο καὶ σκόρπισαν τὸ πλῆθος.

Ἐξώτεροι πόλεμοι. Ἀμέσως ἔπειτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἔβαλε σ' ἐνέργεια ἓνα μεγάλο σχέδιο. Ἦθελε νὰ πάρη πίσω τὶς χώρες ποὺ ἄρπαξαν οἱ βάρβαροι ἀπὸ τὸ Δυτικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος καὶ γιὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτὸ ἔκαμε τρεῖς μεγάλους πολέμους μὲ ἀρχιστράτηγο τὸν ἡρωϊκὸ στρατηγὸ Βελισάριο.

Ὁ πρῶτος ἔγινε στὴν Ἀφρική, ὅπου οἱ βάρβαροι Βανδῆλοι, λαὸς Γερμανικὸς, εἶχαν ἰδρύσει κράτος δυνατὸ μὲ πρωτεύουσα τὴν Καρχηδόνα. Αὐτοὺς τοὺς νίκησε ὁ Βελισάριος σὲ τρεῖς μῆνες μέσα καὶ κυριέψῃ τὸ κράτος τους.

Ὁ δεῦτερος ἔγινε στὴν Ἰταλία, ποὺ τὴν εἶχε κυριέψῃ ἄλλος Γερμανικὸς λαὸς, οἱ Ὄστρογόθοι. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦταν πολὺ δύσκολος· κράτησε εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸν ὁ Βελι-

Ἄλλὰ γιὰ καλὴ τύχη στὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμή εἶναι αὐτοκράτορας ὁ Ἡράκλειος, ἄνθρωπος ἥρωϊκὸς κι ἀτρόμητος. Ἐτοιμάζει

Ὁ Ἡράκλειος.

στρατὸ καὶ στόλο κι ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Περσῶν, τοὺς νικᾷ, ἐλευθερώνει τίς Ἑλληνικὲς χῶρες καὶ προχωρεῖ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Περσίας.

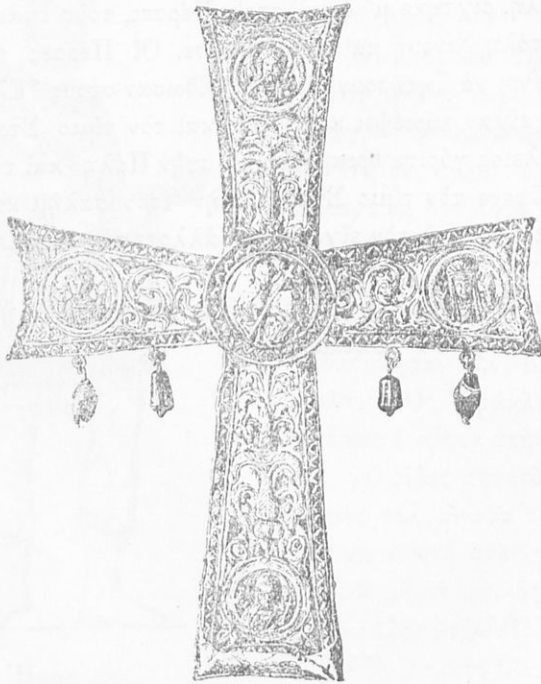
Πολιορκία τῆς Κωσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους.—Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος. Οἱ Πέρσες ὅμως ἀντιστέκονταν φοβερὰ κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ συνεννοήθηκαν μὲ τοὺς Ἀβάρους, λαὸ ἄγριο κοντὰ στὸ Δούναβη, καὶ τοὺς ἔστειλαν καὶ πολιορκήσαν τὴν Κωστατινούπολη. Ὁ Ἡράκλειος ἔστειλε ἀμέσως βοήθεια στὴν Πόλη ἀπὸ 12 χιλιάδες στρατὸ κι αὐτὸς ἔμεινε στὰ σύνορα τῆς Περσίας γιὰ νὰ κρατῆ ἐκεῖ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ μὴν τοὺς ἀφήσῃ νὰ ριχτοῦν ὄλοι στὴν Πόλη.

Ὁ Ὑπουργὸς Βῶνος εἶχε ὀργανωμένη πολὺ καλὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Πόλης. Κι ὁ Πατριάρχης Σέργιος κάθε μέρα παρακινουσε τὸ λαὸ νὰ πολεμήσῃ μὲ γενναιότητα καὶ τοῦ στερέωνε τὴν πεποίθησι πὼς ἡ Παναγία θὰ τὸν βοηθήσῃ στὴ νίκη. Κι ἀληθινὰ ὁ λαὸς ἀντιστάθηκε ἥρωϊκὰ κι ἀνάγκασε τοὺς ἐχθροὺς νὰ φύγουν. Ἔτσι ἡ Πόλη σώθηκε κι οἱ κάτοικοι ἔτρεξαν χαρούμενοι στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας κι εὐχαρίστησαν τὴν Παναγία. Τότε ψάλλθηκε ὁ γνωστὸς εὐ-

χαριστήριος ύμνος «*Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ...*» πού εξακολουθεῖ ἀκόμη νά φέλνεται στίς Ἐκκλησίες μας κάθε Παρασκευή τῆς Μ. Σαρακοστής μαζί μέ τούς *Χαιρετισμούς τῆς Θεοτόκου* καί ὀνομάζεται *Ἀκάθιστος ὕμνος*.

Ἡ ὕψωση τοῦ τίμιου Σταυροῦ. Σάν ἔμαθε ὁ Ἡράκλειος ὅτι γλίτωσε ὁ Πόλις, ρίχτηκε μ' ὄρμηϊ στοὺς Πέρσες, τοὺς ἀπάντησε κοντὰ στήν ἀρχαία πόλι Νινευῆ καί τοὺς νίκησε. Οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν ταπεινωμένοι νά ζητήσουν εἰρήνη. Ἔδωσαν στοὺς Ἕλληνες ὅλες τίς χῶρες πού εἶχαν κυριέψει κι ἔδωσαν καί τὸν τίμιο Σταυρὸ (628). Ἔτσι ὁ Ἡράκλειος γύρισε θριαμβευτικά στήν Πόλις καί τὴν ἐπόμενη χρονιά (629) ἔφερε τὸν τίμιο Σταυρὸ στήν Ἱερουσαλήμ καί τὸν ὕψωσε πανηγυρικά ἐκεῖ πού τὸν εἶχε στήσει ἄλλοτε τὴν ἴδια μέρα ἡ Ἁγία Ἑλένη.

Τῇ μνήμῃ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἡμέρας πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία μας κάθε χρόνο, στίς 14 Σεπτεμβρίου.

Ἐσσημένιος σταυρὸς μὲ μαλαματένια στολίδια.
Δεῖγμα λεπτῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

11. Ἀπέπειρα Θρησκευτικῆς μεταρρύθμισις.

Εἰκονομάχοι κι εἰκονολάτρεις. Οἱ Βυζαντινοὶ εἶχαν βαθειὰ θρησκευτικὴ πίστι, ἀλλὰ ἔδιναν καὶ μεγάλη σημασία στοὺς λεγόμενους **ἔξωτερικοὺς τύπους τῆς λατρείας**· προσκυνοῦσαν τὶς εἰκόνες καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων κι ἔκαναν πολλὰ νηστεῖες.

Ἀπὸ παλιὰ χρόνια οἱ Χριστιανοὶ ἔφτιαναν ξύλινες εἰκόνες καὶ ζωγράφιζαν ἐπάνω σ' αὐτὲς ὅπως καὶ στοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ Χριστό, τὴν Παναγία, τοὺς Ἅγιους. Πολλοὶ πάλι θεοφοβούμενοι ἄνθρωποι νόμιζαν πὼς ἡ λατρεία τους θὰ εἶναι ἀγνότερη, ἂν ζοῦσαν μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ πῆγαιναν στὶς ἐρημίες, στὰ μοναστήρια.

Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ τὸ πρᾶμα παράγινε. Οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι νόμιζαν πὼς γιὰ νάναί καλοὶ Χριστιανοὶ ἔφτανε νὰ προσκυνοῦν τὶς εἰκόνες καὶ τὰ ἅγια λείψανα ἢ νὰ κλειστοῦν στὰ μοναστήρια. Ἔτσι ἡ **εἰκονολατρεία** κατάντησε σὰν **εἰδωλολατρεία** καὶ ἡ **καλογεροσύνη** ἔκαμε ἀχρηστους πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ ἔπρεπε νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ, **νὰ ἐργάζωνται παραγωγικὰ** στὴν κοινωνία.

Γι' αὐτὸ μερικοὶ ἄνθρωποι μορφωμένοι σκέφτηκαν πὼς ἔπρεπε νὰ σταματήσῃ τὸ κακὸ καὶ προσπάθησαν νὰ φέρουν πάλι στὴν Ἐκκλησία τὴν ἀπλότητα ποὺ εἶχε στὴν ἀρχή. Αὐτὸ λέγεται **μεταρρύθμιση**.

Τὴ μεταρρύθμιση τὴν ἔκαμμαν οἱ αὐτοκράτορες ποὺ λέγονταν Ἰσαυροὶ. Οἱ δύο πρῶτοι Ἰσαυροὶ, ὁ Λέοντας Γ' καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ε', πρόσταξαν νὰ καταργηθοῦν οἱ εἰκόνες καὶ νὰ περιοριστοῦν τὰ μοναστήρια. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ κάμῃ ἄνω κάτω ὅλη τὴν κοινωνία. Οἱ ἄνθρωποι διαίρεθησαν σὲ δύο στρατόπεδα. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐκεῖνοι ποὺ πολεμοῦσαν τὶς εἰκόνες κι ὠνομάστηκαν **εἰκονομάχοι** κι ἀπὸ τ' ἄλλο, ἐκεῖνοι ποὺ ἔμειναν πιστοὶ στὴ λατρεία τῶν εἰκόνων κι ὠνομάστηκαν **εἰκονολάτρεις**.

Θεοδώρα. Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἱ ἀγῶνες τῶν εἰκονομάχων καὶ εἰκονολατρῶν βάσταξαν ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 8ου ὡς τὰ μέσα τοῦ 9ου αἰῶνα. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔγιναν μεγάλες ταραχές μέσα στὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Τὶς ταραχές αὐτὲς κατῴρθωσε νὰ τὶς σταματήσει ἡ Θεοδώρα, γυναῖκα τοῦ αὐτοκράτορα Θεόφιλου. Ὅταν πέθανε ὁ Θεόφιλος, ὁ τελευταῖος εἰκονομάχος βασιλιάς, ἡ Θεοδώρα κάλεσε Σύνοδο κι αὐτὴ ἀποφάσισε νὰ θάλουν πάλι τὶς εἰκόνες στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τὶς τιμοῦν καὶ νὰ τὶς προσκυνοῦν. Κι ἔγινε τότε μεγάλο ἐκκλησιαστικὸ πανηγύρι, ποῦ ὠνομάστηκε **ἡ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων** (843). Τῆ μνήμη τῆς ἡμέρας αὐτῆς γιορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ἡ Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται **Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας**, γιατί θεωρήθηκε σωστὸ νὰ μὴ λατρεύουμε βέβαια τὶς εἰκόνες, ἀλλὰ νὰ τὶς τιμοῦμε καὶ νὰ τὶς προσκυνοῦμε, ὅπως πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνηση στὰ ἅγια πρόσωπα ποῦ εἰκονίζουν.

Ο ΜΩΑΜΕΘΑΝΙΣΜΟΣ

12. 'Ο Μωάμεθ και οί "Αραβες.

'Ο Μωάμεθ γεννήθηκε στὴ Μέκα τῆς 'Αραβίας κι ἦταν τσοπάνης. Βόσκοντας μιὰ μέρα τὰ πρόβατά του λέει πὼς εἶδε τὸν ἄγγελο Γαβριὴλ κι ἄκουσε νὰ τοῦ λέγῃ: «Κήρυξε!»

'Απὸ τότε ὁ Μωάμεθ νόμισε πὼς ἦταν προφήτης κι ἔπρεπε νὰ φανερώσῃ στοὺς ὁμόφυλους του τὴν ἀληθινὴ πίστη. "Ανθρωπος ἔξυπνος εἶχε μάθει τὴν 'Εβραϊκὴν καὶ τὴ Χριστιανικὴν θρησκεία κι ἔκανε ἓνα συνδυασμὸ τῶν δύο κι ἔφτιασε τὴ δική του θρησκεία, ποὺ λέγεται **Μωαμεθανισμὸς** κι εἶναι γραμμμένη στὸ ἱερὸ βιβλίο **Κοράνιο**.

«'Ο 'Αλάχ εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης του!» ἐκήρυξε.

Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Μωάμεθ ἐκήρυξε στὴ **Μέκα** (611). 'Αλλὰ ὁ λαὸς ἔχει μόνον δὲν πίστεψε, μὰ καὶ τὸν κοροϊδεψε καὶ τὸν καταδίωξε. 'Ο προφήτης ἀναγκάστηκε τότε νὰ φύγῃ μὲ λίγους ὁπαδοὺς καὶ νὰ πάη σ' ἄλλη πόλιν τῆς 'Αραβίας, τὴ **Μεδίνα**. 'Η φυγὴ αὐτῆ τοῦ Μωάμεθ ὀνομάζεται **'Εγίρά**. "Ἐγινε στὰ 622 κι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τοῦ Μωαμεθανισμοῦ.

'Ο Μωάμεθ κήρυξε πὼς « ὅσοι πιστεύουν στὸν ἀληθινὸ θεὸ καὶ στὸν προφήτη ἔχουν χρέος νὰ πολεμήσουν τοὺς ἄπιστους».

Αὐτὸ ἔφτανε νὰ πιάσῃ τὸ κήρυγμά του, γιατί οἱ "Αραβες ἦταν λαὸς ἀντρεῖος καὶ πολεμικός. "Ενας στρατὸς ὤρμησε ἀμέσως καὶ κυρίεψε τὴν Περσία, ἄλλος ὤρμησε στὴ Συρία καὶ τρίτος τράβηξε δυ-

τικά στην Ἀφρική. Φοβερός πόλεμος ἀναψε παντοῦ. Στὸ μεταξὺ πέθανε ὁ Μωάμεθ (632). Ἀλλὰ οἱ διάδοχοί του, οἱ **καλίφες**, ἐξακολούθησαν τὸν πόλεμο καὶ σὲ πενήντα χρόνια ξάπλωσαν τὴν ἐξουσία τους ἀπὸ τὸν Ἰνδὸ ποταμὸ ὡς τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό.

Μολαταῦτα οἱ Ἀραβες καλλιέργησαν καὶ σπουδαῖο πολιτισμό. Ἐφτιαναν ὠραῖα μεταξωτὰ καὶ χαλιά. Ἐργάζονταν μὲ μεγάλη τέχνη τὰ δέρματα καὶ ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ ὠραῖα ὄπλα. Τὰ περίφημα **Δαμασκιὰ** σπαθιά ἦσαν Ἀραβικά. Θαυμάσια ἀκόμη ἦταν τὰ κομψοτεχνήματα μὲ ἐλεφαντοκόκαλο. Ἐχτιζαν ὠραῖα παλάτια καὶ ὠραῖα **τζαμιὰ** γιὰ τὴν προσευχή τους. Καὶ στὰ γράμματα τέλος προώδεδαν οἱ Ἀραβες, γιατί μιμήθηκαν τοὺς Ἕλληνας.

13. Ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀραβες.

Ἀφοῦ ἔτσι μεγάλωσαν οἱ Ἀραβες, ἔστριψαν τὴν προσοχή τους στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐτοίμασαν λοιπὸν στρατὸ καὶ στόλο καὶ ἄρχισαν νὰ τὴν πολιορκοῦν (ἀπὸ τὸ 672) ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα.

Αὐτοκράτορας τότε τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν ὁ Κωνσταντίνος Δ΄, ὁ Πωγωνάτος. Αὐτὸς καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας ἀντιστάθηκαν μὲ μεγάλη ἀνρεία στὶς ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων, ὥσπου ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ χρόνια τοὺς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν. Καὶ νὰ πῶς.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἓνας Ἕλληνας μηχανικὸς ἀπὸ τὴ Συρία, ὁ Καλλίνικος, εἶχε ἀνακαλύψει ἓνα ὑγρὸ, ποὺ ἔκαιε ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά του, ἀκόμη καὶ τὶς πέτρες καὶ τὸ σίδηρο, καὶ ἔκαιε καὶ τὸ νερό, γι' αὐτὸ καὶ ὠνομάστηκε **ὑγρὸ πῦρ**. Τὸ ὑγρὸ πῦρ τὸ πετοῦσαν οἱ Ἕλληνας μὲ σιδερένιους σωλήνες στὸν ἐχθρικό στρατὸ καὶ στόλο καὶ ἔκαναν μεγάλες καταστροφές. Ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Ἀράβων κάηκαν καὶ ὁ

περισσότερος στρατός τους χάθηκε. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἀναγνώρισε ὀλόκληρη ἡ Εὐρώπη, διαπὶ διαφορετικὰ κι αὐτὴ κυνδύευε. Πολλοὶ ἀποσταλμένοι ἀπὸ τὴ Δύση ἤρθαν στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ συγχαροῦν τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Χριστιανῶν.

14. Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ κατακτήσεις τους. Ἐξισλαμισμὸς τῶν ὑποτασσόμενων.

Οἱ Ἀραβες ἄρχισαν νὰ ξεπέφτουν καὶ οἱ Ἕλληνες ξαναπῆραν πολλὰ ἀπὸ τίς χῶρες ποὺ τοὺς εἶχαν κυριέψει.

Ἄλλὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη παρουσιάστηκαν νέοι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ Τοῦρκοι. Οἱ Τοῦρκοι λαὸς Μογγολικός, κατοικοῦσαν παλαιὰ στὶς πρὸ μακρινὰς χῶρες τῆς Ἀσίας, ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Κασπία θάλασσα. Ἐκεῖ ἔζησαν χωρισμένοι σὲ διάφορες φυλές. Φαίνεται ὅμως πὼς πλῆθηναν πολὺ καὶ δὲν τοὺς χωροῦσε πιά ὁ τόπος τους. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν νὰ φεύγουν γιὰ νὰ βροῦν νέες κατοικίες.

Στὸν 11ο αἰῶνα μιὰ Τουρκικὴ φυλὴ, οἱ Σελτζούκοι Τοῦρκοι, ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ, ποὺ εἶχαν ἰδρύσει κράτος δυνατὸ στὶς Περσικὰς χῶρες, χτύπησαν τὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, κυριέψαν στὴ Μ. Ἀσία τὸ Ἰκόνιο καὶ τὴ Νίκαια κι ἔφτασαν ὡς τὴ Χρυσούπολη, ἀντίκρου στὴν Κωνσταντινούπολη.

Διακόσια χρόνια ὕστερα ἤρθαν στὴν Μ. Ἀσία ἄλλοι Τοῦρκοι, οἱ Ὀθωμανοί.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἦταν ὡς πενήντα χιλιάδες καὶ ὁ ἀρχηγὸς τους Ἐρτογρούλ ἔγινε μισθοφόρος τοῦ Σουλτάνου τῶν Σελτζούκων, ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, καὶ γιὰ πληρωμὴ πήρε μιὰ μικρὴ χώρα σιμὰ στὴν Προύσα. Στὸ μεταξὺ ὅμως τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων ξέπεσε καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἐρτογρούλ, ὁ γιὸς του Ὀσμάν ἢ Ὀθωμάν μεγάλωσε τὸ κράτος του κι ἔκαμε πρωτεύουσα τὴν

Προύσα (1326). Τὸ νέο αὐτὸ Τουρκικὸ κράτος ὠνομάσθηκε **᾽Οθωμανικὸ** καὶ οἱ ὑπήκοοί του ᾽Οθωμανοί.

Τὸ ᾽Οθμανικὸ κράτος μεγάλωσε πολὺ, τόσο πολὺ πού σταματᾶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ σκέπτεται. Σὲ τριάντα πάνω κάτω χρόνια, ὅταν Σουλτάνος ὁ Μουράτ Α', εἶχε κάμει πρωτεύουσα τὴν ᾽Αδριανούπολη (1360). Καὶ οἱ λόγοι πού τόσο πολὺ καὶ τόσο γρήγορα μεγάλωσε τὸ κράτος αὐτὸ ἦταν οἱ ἀκόλουθοι:

Πρῶτα πρῶτα δὲ ὄρθηκαν μπροστὰ τοὺς κανένα δυνατὸ κράτος. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀδυνατίσει ἀπὸ καιρὸ, γιατί τὶς περισσότερες χῶρες τοὺς τὶς εἶχαν πάρει οἱ Φράγκοι.

Ἐπειτα ἴδρυσαν τὸ κράτος τοὺς στὴ καρδιὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔχοντας γείτονες πολιτισμένους (τοὺς ντόπιους καὶ τοὺς Ἕλληνες) ἔμαθαν πολλὰ καὶ ἔτσι καὶ τὸ στρατὸ τοὺς ὠργάνωσαν σύμφωνα μὲ τὴν ὀργάνωση πού εἶχε ὁ στρατὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὅπλα ἔφτιασαν καλύτερα ἀπὸ πρῖν.

Ἄλλὰ ὁ πιὸ σπουδαῖος λόγος ἦταν ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν ὑποτασσόμενων. Δηλαδή τοὺς λαοὺς πού ὑποδούλωναν τοὺς ἔκαναν πιστοὺς στὸ Μωαμεθανισμὸ πού λέγεται καὶ **ἰσλαμισμὸς** ἀπὸ τὴ λέξη ἰσλάμ, πού σημαίνει ἀφοσίωση στὸ Θεό.

Κι ὅσο γιὰ τοὺς μεγάλους τοὺς ἔκαναν θέλοντας καὶ μὴ Μωαμεθανούς. Γιὰ τὰ μικρὰ ὅμως παιδιὰ μεταχειρίστηκαν ἓνα μέσο πολὺ ἐπιτήδειο. Τὰ ἔπαιρναν κάθε χρόνο καὶ τὰ ἔκλειναν σὲ ξεχωριστοὺς στρατώνες. Ἐκεῖ τὰ μάθαιναν τὴν Τουρκικὴ γλῶσσα, τ' ἀνάτρεφαν στὴ Μωαμεθατικὴ θρησκεία καὶ τὰ γύμναζαν στρατιωτικά. Τὰ χριστιανόπαιδα αὐτὰ (7—15 χρονῶν, ξεχνούσαν τὴν καταγωγὴ τους ὅταν μεγάλωναν καὶ γίνονταν οἱ πιὸ φανατικοὶ μωαμεθανοὶ καὶ οἱ πιὸ μεγάλοι ἐχθροὶ τῶν χριστιανῶν. Ἐτσι ὁ τουρκικὸς στρατὸς μεγάλωνε μὲ τὰ παιδιὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ στρατολογία αὐτὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν λέγεται **παιδομάζωμα** καὶ ὁ φοβερὸς στρατὸς πού ἔφτιαναν **Γενίτσαροι**, δηλαδή νέος στρατὸς. Οἱ Γενίτσαροι ἦταν

σ' ἄλλη τους τὴ ζωὴ στρατιῶτες κι ἦταν ὁ καλύτερος στρατὸς τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Μ' αὐτὸν οἱ Τούρκοι ἔκαμαν τὶς μεγάλες κατακτήσεις τους στὴν Εὐρώπη.

Τὸ πρῶτο τάγμα τῶν Γενιτσάρων τὸ ὀργάνωσε ὁ γιὸς τοῦ Ὀσμάν, ὁ Οὐρχάν.

15. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων σταματᾷ προσωρινὰ τὴν ἐξάπλωση τῶν Τούρκων.

Ὁ Μουράτ Α' ποὺ ὅπως εἶδαμε εἶχε ξαπλώσει τὸ Τουρκικὸ κράτος ὡς τὴ Θράκη κυρίεφε ἔπειτα τὴ Θεσσαλονίκη κι ἄλλη τὴ Μακεδονία. Κι ὁ γιὸς του ὁ Βαγιαζίτ, ποὺ γιὰ τὴ μεγάλη του πολεμικὴ ὀρμὴ ὀνομάστηκε Κεραυνὸς (Γιλδирим), προχώρησε ὡς τὴν Οὐγγαρία κι ἔκαμε τοὺς Εὐρωπαίους νὰ τὰ χρειαστοῦν. Μπρὸς τὸ μεγάλο κίνδυνο ἐνώθησαν ἄλλοι (Οὐγγροὶ, Γερμανοί, Γάλλοι) καὶ μὲ δυνατὸ στρατὸ προχώρησαν νὰ πολεμήσουν τοὺς Τούρκους. Ἄλλ' ὁ Βαγιαζίτ τοὺς νίκησε στὴ Νικόπολη τῆς Βουλγαρίας (1396). Καὶ τὰ πράματα χειροτέρεψαν.

Ὁ Βαγιαζίτ ρίχτηκε τότε στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὴν πολιορκίησε μὲ πολὺ στρατὸ καὶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ κόντευε νὰ τὴν κυριέψῃ.

Εὐτυχῶς ἔμως ξέσπασε μέσα στὸ κράτος του μιὰ μεγάλη θύελλα. Οἱ Μογγόλοι μ' ἀρχηγὸ τὸν **Ταμερλάνο** ξόρμησαν ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς Ἀσίας καὶ σφάζοντας καὶ καίοντας ἔφτασαν ὡς τὴ Μ. Ἀσία. Ὁ Βαγιαζίτ ἀναγκάστηκε τότε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκία τῆς Πόλης κι ἔτρεξε ν' ἀντιταχτῆ στὴν ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων. Οἱ δυὸ στρατοὶ, 350 χιλιάδες τοῦ Βαγιαζίτ καὶ 800 τοῦ Ταμερλάνου, συναντήθηκαν κοντὰ στὴν Ἄγκυρα. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη τρομερὴ (1402). Οἱ Τούρκοι ἀντιστάθηκαν μὲ ἀπαράμιλλη ἀντρεία. Πολέμησαν μὲ ὅπλα,

μὲ νύχια, μὲ δόντια, ἀλλὰ νικήθηκαν καὶ ὁ βασιλιάς τους Βαγιαζίτ αἰχμαλωτίστηκε καὶ σὲ λίγο πέθανε.

Ἡ ἐπιδρομὴ αὐτὴ τῶν Μογγόλων σταμάτησε γιὰ λίγον καιρὸ τὴν ἐξάπλωση τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες πῆραν θάρρος καὶ ἐλευθέρωσαν κάμποσες χῶρες τους. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι δὲν ἄργησαν νὰ δυναμώσουν πάλι. Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ὁ Σουλτάνος Μουράτ Β΄ ξανάρχισε τοὺς πολέμους καὶ ἔγινε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στοὺς Χριστιανοὺς τῆς Εὐρώπης.

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

16. Ποιοί ἦταν οἱ Βούλγαροι καὶ πῶς ἔγιναν χριστιανοί.

Οἱ Βούλγαροι ἦταν, ὅπως καὶ οἱ Τοῦρκοι, λαὸς Μογγολικός. Ἀπὸ τὴν Ἀσία πέρασαν στὴ Ρωσία καὶ κατοίκησαν σιμὰ στὸ Βόλγα ποταμό. Πῆραν ἀπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα Βούλγαροι καὶ ἄρχισαν ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα νὰ κάνουν ἐπιδρομὲς στὶς Εὐρωπαϊκὲς ἐπαρχίαι τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Κυρίεψαν τὶς χώρες ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ Δούναβη ποταμὸ καὶ κατοίκησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἀποκεῖ ἐξακολούθησαν τὶς ἐπιδρομὲς καὶ ἀνάγκασαν τὸν Κωνσταντῖνο τὸ Πρωγονάτο, ποὺ πολεμοῦσε τότε μὲ τοὺς Ἀραβες, νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ κατοικήσουν στὴ χώρα ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Δούναβη καὶ στὸν Αἶμο (679).

Ἐκεῖ οἱ Βούλγαροι ἀνακατεύτηκαν μὲ τοὺς παλιοὺς κατοίκους, τοὺς Σλάβους, ποὺ ἦταν πολιτισμένοι καὶ πῆραν ἀπ' τὸν πολιτισμὸ τους καὶ ἔγιναν καὶ αὐτοὶ Σλάβοι. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ οἱ Βούλγαροι ἄρχισαν φοβεροὺς πολέμους μὲ τὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία καὶ μόνον ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Λέοντας Ε' τοὺς ἔκανε μεγάλη καταστροφή στὴ μάχη τῆς Μεσημβρίας (814), ἤσυχασαν γιὰ πολλὰ χρόνια, ἐβδομηταπέντε πάνω κάτω.

Στὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ χρόνια οἱ Βούλγαροι δέχτηκαν τὸ Χριστιανισμὸ ποὺ τοὺς κήρυξαν διὸ Ἕλληνας καλόγεροι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος. Οἱ καλόγεροι αὐτοὶ, ἀποσταλμένοι

του Ἑλληνικοῦ κράτους, ἀφοῦ ἔμαθαν τὴ Σλαβικὴ γλῶσσα καὶ μετάρρασαν σ' αὐτὴ τὸ Ἐθαγγέλιο καὶ τ' ἄλλα βιβλία τῆς ἐκκλησίας, πῆγαν καὶ δίδαξαν τὴ Χριστιανικὴ πίστιν σ' ὅλους τοὺς Σλάβους. Στὸν ἐκχριστιανισμό τῶν Βουλγάρων βοήθησε πάρα πολὺ ὁ Πατριάρχης Φώτιος, γιατί μὲ τὶς ἐνέργειές του βαφτίστηκε ὁ ἡγεμόνας τῶν Βουλγάρων Βόγορης, ποὺ τὸν μιμήθηκαν ἔπειτα ὅλοι οἱ Βούλγαροι.

Ἀπὸ τότε οἱ Βούλγαροι ἄρχισαν κάπως ν' ἀλλάζουν. Σὲ πολ-
λὲς πόλεις καὶ πρὸ πάντων στὶς παράλιες ἦταν συγκατάοικοι τῶν Ἑλ-
λῆνων καὶ πῆραν Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Ἀλλὰ γιὰ κακὴ τύχη στὸ
θάθος ἔμειναν ἄπιστοι καὶ ἀχάριστοι. Σὲ κάθε εὐκαιρία ποὺ ἔβρισκαν,
ξανάρχιζαν τὸν πόλεμον μὲ τοὺς Ἑλληνας.

17. Ἑλληνοβουλγαρικοὶ πόλεμοι. Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (γύρω στὸ 1000 μ. χ.) ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρα-
τορία ἔφτασε σὲ μεγάλη δύναμιν καὶ λάμψην. Δὲν ἦταν στὸν κόσμον
κράτος δυνατώτερον, οὔτε στὴν Ἀνατολήν, οὔτε στὴ Δύση. Κι αὐτὸ ἔγι-
νε, γιατί τότε εἶχε τὴν καλὴν τύχην νὰ κυβερνιέται ἀπὸ μεγάλους Αὐ-
τοκράτορας. Ἡ δυναστεία τῶν αὐτοκρατόρων αὐτῶν λέγεται **Μακε-
δονικὴ δυναστεία**, γιατί ὁ ἱδρυτὴς τῆς ὁ Βασίλειος ὁ Α', ἦταν
ἕνας χωρικός τῆς Μακεδονίας. Ὅσο ζοῦσε ὁ Βασίλειος ὁ Α', τὸ Ἑλ-
ληνικὸ κράτος ἦταν σὲ μεγάλη ἀκμὴ καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν κινήθη-
καν. Ὅταν ὁμως πέθανε αὐτὸς καὶ ἔγινε αὐτοκράτορας ὁ Λέοντας ὁ
σοφός, ποὺ μ' ὄλην του τὴ σοφίαν δὲν ἦταν ἱκανὸς νὰ κυβερνήσῃ, οἱ
Βούλγαροι μ' ἀρχηγὸ τὸν ἡγεμόνα τους Συμεὼν, γιὰ τοῦ Βόγορη,
ἔδωκαν σ' ἐνέργειαν τὸ σχέδιον ν' ἀπλώσουν τὸ κράτος τους σ' ὄλη τὴν
Ἑλληνικὴ Χερσόνησον.

Ὁ Συμεὼν πῆρε στὴν ἀρχὴ ὅλες τὶς ἑλληνικὰς χῶρας ποὺ ἔφτα-

ναν ως τὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος καὶ ἄρχισε τὶς ἐπιδρομὰς καὶ εἰς τὰς Ἑυρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους. Ὄταν στὴν Πόλιν βασιλεύει ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ζ', ὁ Συμεὼν ἔφτασε ὡς τὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν πολιορκήσῃ. Ἀλλὰ βλέποντας πῶς δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τὸν χτυπήσῃ ἔκαμε εἰρήνην. Τότε οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ πέθανε καὶ ὁ Συμεὼν, ἠσύχασαν γιὰ κάμποσον καιρὸν. Ἀλλ' ὅταν ἀργότερα ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Νικηφόρος Φωκᾶς πολεμοῦσε τοὺς Ἀράβες, ἄρχισαν πάλιν νὰ ἐνοχλοῦν τὸ Ἑλληνικὸ κράτος. Τότε ὁ Νικηφόρος συμφώνησε μὲ τοὺς Ρώσους καὶ ἐνῶ αὐτοὺς πολεμοῦσε τοὺς Ἀράβες, οἱ Ρῶσοι μῆκαν στὴ Βουλγαρία καὶ καὶ τὴν κυρίεψαν δολόκληρη. Ἡ συμφωνία ἦταν νὰ μὴν κρατήσουν οἱ Ρῶσοι τὴ Βουλγαρία, ἀλλ' ἐκεῖνοι πάτησαν τὴ συμφωνία καὶ ἔμειναν στὴ Βουλγαρία ὡς κυρίαρχοι.

Ὁ Νικηφόρος, ἀφοῦ νίκησε τοὺς Ἀράβες, ἐτοιμάστηκε νὰ χτυπήσῃ τοὺς Ρώσους καὶ Βουλγάρους μαζί, ἀλλὰ δὲν πρόφτασε, γιὰτὶ τὸν σκότωσαν σὲ μιὰ συνωμοσία. Μολοταῦτα τὸν πόλεμον αὐτὸν τὸν ἔκαμε ὁ διάδοχός του Ἰωάννης Τσιμισκῆς. Αὐτὸς νίκησε τοὺς Ρώσους καὶ Βουλγάρους μαζί καὶ ἔγινε κύριος σ' ὅλην τὴν Βουλγαρία.

Ὄταν ὁμοῦς πέθανε ὁ Τσιμισκῆς, οἱ Βούλγαροι ἐπαναστάτησαν καὶ ἔκαμαν βασιλιά τοὺς τὸν Σαμουήλ. Τὸ Ἑλληνικὸ κράτος τότε βρισκόταν σὲ ἀνωμαλίαν. Ὁ διάδοχος τοῦ Τσιμισκῆ βασιλεὺς ὁ Β', ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἦταν μόνο εἴκοσι χρονῶν. Μερικοὶ στρατηγοὶ νομίζοντας πῶς εἶναι εὐκαιρία νὰ τοῦ πάρουν τὸ θρόνον ἔκαμαν ἐπανάστασιν.

Ὁ Βασίλειος τώρα βρέθηκε ἀνάμεσα σ' ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς. Οἱ ἐσωτερικοὶ ἤθελαν νὰ πάρουν τὸ θρόνον καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ ἔκαναν ἐπιδρομὰς· κυρίεψαν τὴ Μακεδονία, τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Στε-

Βασίλειος Β'

ρεὰ Ἑλλάδα κι εἰτοιμάζονταν νὰ μποῦν στὴν Πελοπόννησο.

Ὁ Βασίλειος ὅμως δείχτηκε πολὺ ἀνώτερος ἀπ' ὅ,τι τὸν πίστευαν καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεῦτεροι. Ἀφοῦ νίκησε τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς, ἄρχισε φοβερὸ πόλεμο μὲ τοὺς Βουλγάρους, ποὺ βάσταξε σαρανταδὺ δλόκληρα χρόνια. Κάθε χρόνο ὁ Αὐτοκράτορας μπαίνει στὴ Βουλγαρία. Ὁ βασιλιάς τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ προσπαθοῦσε νὰ σταματήσει τὸ Βασίλειο στὸ **Κλειδί** (Δεμίρ—Ἰσάρ), στὸ δρόμο ἀπὸ τὴ Σέρες πρὸς τὸ Μελένικο. Ἐκεῖ στὰ δοξασμένα αὐτὰ στενὰ περικυκλώνονται οἱ Βούλγαροι καὶ καταστρέφονται. Ὁ Σαμουήλ μόλις κατώρθωσε νὰ γλιτώσῃ, ἀλλὰ πέθανε σὲ λίγο ἀπὸ τὴ στενοχώρια του.

Μολαταῦτα οἱ Βούλγαροι δὲν ἠσύχασαν. Ὁ πόλεμος ἐξακολούθησε στὰ ὄρεινά μέρη. Ὁ Βασίλειος τρέχει παντοῦ στὴν ἄγρια χώρα καὶ παντοῦ νικά. Τόσος εἶναι ὁ τρόμος ποὺ δοκιμάζουν οἱ Βούλγαροι, ὥστε βλέποντάς τον ἀπὸ μακριά, φωνάζουν: «**Φύγετε, φύγετε!**» **Ἔρχεται ὁ Αὐτοκράτορας**».

Ὁ Βασίλειος προχωρεῖ καὶ θριαμβεῖ παντοῦ. Ὅπου κάνει σταθμὸ, ἔρχονται οἱ Βούλγαροι στρατηγοὶ καὶ ἄρχοντες νὰ παραδοθῶν. Φτάνει καὶ στὴν **Ἀχρίδα**, ὅπου ὁ Σαμουήλ εἶχε τὰ παλάτια του. Ὁ λαὸς βγαίνει νὰ τὸν ὑποδεχτῆ μὲ τραγοῦδια, μὲ ἀλαλαγμοὺς μὲ ζητωκραυγές. Ἐκεῖ θρῖσκει ὁ Αὐτοκράτορας μεγάλους θησαυροὺς. Βάζει φρουροὺς στὰ κάστρα καὶ στερεώνει τὴ δύναμή του στὴ μακρινὴς ἐκεῖνες χῶρες, ὅπου κανεὶς ἄλλος οὔτε ὕστερα δὲν κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος (1018).

Ἔτσι ἡ φοβερὴ Βουλγαρία δὲν ὑπῆρχε πιά, ἔγινε Ἑλληνικὴ ἐπαρχία κι ἔχει Ἑλληνα κυβερνήτη,

Τότε ὁ Βασίλειος ἀρχίζει θριαμβευτικὴ περιοδεία στὴν Ἑλληνικὴ Χερσόνησο. Κατεβαίνει νότια κι ἔρχεται στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ στείλῃ τὰ εὐχαριστήρια στὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, ποὺ εἶναι τώρα Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῆς Παναγίας. Ἐπειτα, ἀπὸ τὴν παλιὰ πρω-

τεύουσα του Ἑλληνισμοῦ πηγαίνει στὴ νέα, στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸν ἀκολουθοῦν στὸ θρίαμβό του ἄμαξες φορτωμένες μὲ λάφυρα καὶ θησαυροὺς καὶ πλάι στὸ ἄρμα του πηγαίνουν πεζοὶ οἱ γιοὶ καὶ οἱ κόρες τῶν βασιλέων τῆς Βουλγαρίας καὶ οἱ προύχοντες αὐτῆς. Ὁ λαὸς τὸν ὑποδέχεται μὲ τρελὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ τὸν φωνάζει **Βασίλειο Βουλγαροκτόνο.**

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

18. Οί Φράγκοι.

Όταν (κατά τὰ μέσα τοῦ 11ου αἰῶνα) φάνηκαν νέοι ἐχθροὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, οἱ Τούρκοι, φάνηκαν κι ἀπὸ τὴ Δύση οἱ **Φράγκοι**.

Φράγκοι ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Δύσης καὶ πήραν τὸ ὄνομα ἀπὸ τοὺς Φράγκους ποὺ κυρίεψαν τὴν Γαλλία κι ἔδωσαν σ' αὐτὴ τὸ ὄνομά τους. Οἱ πρὸ σπουδαῖοι ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς, ποὺ λέγονται Φράγκοι, ἦταν οἱ Ἑνετοί, οἱ Νορμανδοί, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι.

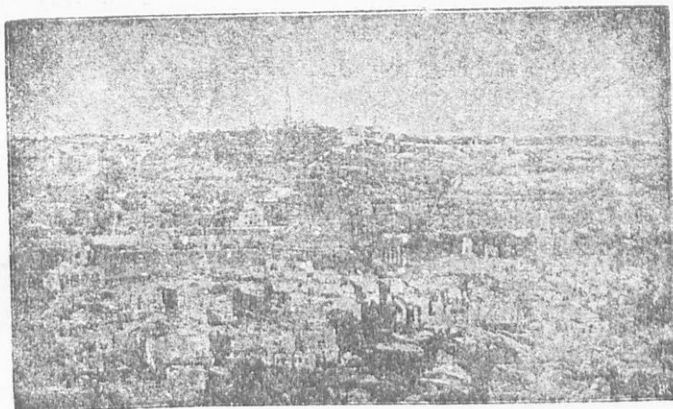
Οἱ Φράγκοι δὲν ἦταν τότε λαοὶ πολιτισμένοι, ὅπως σήμερα, ζοῦσαν μέσα στὴ βαρβαρότητα καὶ στὴν ἀμάθεια. Καὶ τὰ βασίλειά τους δὲν ἦταν ἐνωμένα σ' ἓνα μεγάλο κράτος, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία, ἀλλ' ἦταν μοιρασμένα στοὺς λεγόμενους **ἀφεντάδες**, ποὺ ὀνομάζονταν κατὰ τὴν τάξιν τῆς εὐγένειας **πρίγκιπες, δούκες, κόμητες, βαρόνοι**.

Οἱ μόνοι ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν ἀξία στὴν Εὐρώπῃ τότε, ἦταν οἱ πολεμιστὲς. Οἱ ἀφεντάδες πολεμοῦσαν καθάλα, βαριά ὀπλισμένοι, καὶ λέγονταν **ἱππότες**. Οἱ ἱππότες ὅλη τους τὴ ζωὴ τὴν περνοῦσαν στὸν πόλεμο καὶ στὸ κυνήγι. Κι ὅταν δὲν πολεμοῦσαν ἢ δὲν κυνηγοῦσαν, ἦταν κλεισμένοι στὰ δυνατὰ κάστρα τους.

Αὐτοὶ ἦταν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπῃς τότε. Κι ὅλοι ζήλευαν τὴ δόξα καὶ τὴ δύναμιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ζητοῦσαν ἀφορμὴ νὰ καταστρέψουν καὶ ν' ἀρπάξουν τὰ πλούτη καὶ τίς χῶρες τῶν Ἑλλήνων.

19. Οί σταυροφορίες καὶ τὰ αἰτίά τους.

Ἐκείνον τὸν καιρὸν οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι εἶχαν κυριέψει τὴν

Ἡ Ἱερουσαλήμ

Παλαιστίνη, ἔπου ἦταν οἱ Ἅγιοι τόποι. Στὸς Ἅγιους τόπους πηγαιναν ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοὶ γιὰ νὰ προσκηνήσουν. Ἀλλὰ τώρα ὑπόφεραν ἀπὸ τοὺς Σελτζοῦκους πολλὰ ἄλλοι ληστεύονται, ἄλλοι δέρνονται κι ἄλλοι σκοτώνονται. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔκαμαν τότε μεγάλες ἐκστρατείες γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγιους τόπους. Οἱ ἐκστρατείες αὐτὲς ὀνομάζονται **Σταυροφορίες**.

Ἐνας προσκυνητὴς, ὁ Γάλλος μοναχὸς **Πέτρος Κονκούπειτρος**, γύριζε σ' ὅλες τὶς χῶρες καὶ διηγίεταν τὰ θάσανα τῶν Χριστιανῶν κι ἐνθουσίαζε τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν ἐκστρατεία. Ὁ Πάπας πάλι τῆς Ρώμης παρακινούσε τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἰππότες νὰ γίνουν ἀρχηγοί.

Ὅσοι λάβαιναν μέρος στὴ μακρινὴ ἐκείνη ἐκστρατεία, ἔβαζαν ἕνα σταυρὸ ἀπὸ ὑφασμα στὸν ὄμο καὶ γίνονταν **Σταυροφόροι**.

Πολλές σταυροφορίες έγιναν. Κατά τὴν πρώτην (1097) οἱ στρατοὶ τῶν Σταυροφόρων, 500 χιλιάδες, μαζεύτηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Κομνηνὸς τοὺς πέρασε μὲ πλοῖα στὴν Ἀσία. Οἱ σταυροφόροι πολέμησαν τρία δόκκιτρα χρόνια κι ἔπαθαν μεγάλες καταστροφές. Ἀλλ' ἐπιτέλους κατάρθωσαν νὰ κυριέψουν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ νὰ τὴν κάμουν δικό τους βασίλειο. Τίς ἄλλες τίς ἔκαμαν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν Ἱερουσαλήμ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ κυριέψουν τὴν Κωνσταντινούπολη, γιατί ζήλευαν τὴ δόξα της καὶ τὸν πλοῦτό της.

20. Ἡ Τέταρτη σταυροφορία καὶ ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης (1204).

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πολλοὶ ἐχθροὶ ἔχουν τριγυρίσει τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν. Στὴ Μ. Ἀσία οἱ Σελτζούκοι Τούρκοι ὄλο καὶ προχωροῦν. Στὴν Εὐρώπῃ οἱ Βλάχοι (Ρουμάνοι) καὶ οἱ Βούλγαροι καταστρέφουν τίς χώρες τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Αὐτοκράτορες τότε στὴν Κωνσταντινούπολη εἶναι οἱ λεγόμενοι Ἄγγελοι. Αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι ν' ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθρούς. Οἱ συμφορὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ φέρνουν κι ἐσωτερικὰς ταραχάς. Γίνεται ἐπανάστασις στὴν Κωνσταντινούπολη κι ὁ ἀδερφὸς τοῦ αὐτοκράτορα Ἰσαάκιου Ἄγγελου διώχνει τὸν ἀδερφὸ του καὶ παίρνει αὐτὸς τὸ θρόνο. Τὸ κράτος βρίσκεται σὲ μεγάλη παραλυσία καὶ οἱ ἐχθροὶ γύρω εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ ριχτοῦν στὸ ψητό.

Ὁ χειρότερος ἐχθρὸς, οἱ Σταυροφόροι, μαζεύτηκαν στὴν Ἔνετσια. Ὁ γέρο-δόγης⁽¹⁾ Δάνδολος τοὺς δανεῖζει χρήματα καὶ τοὺς δίνει τὰ πλοῖα του νὰ κάμουν τὴ σταυροφορίαν. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Δάνδολος, γιατί ξέρει πὼς τὸ μεγαλύτερο κέρδος τῆς Βενετίας εἶναι

⁽¹⁾ Δόγης=ἄρχοντας, βασιλιάς.

νά καταστραφῆ τὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ τὸ Ἑλληνικὸ ἐμπόριο. Ἡ Δ Σταυροφορία, ἀντὶ νὰ τραβήξῃ γιὰ τοὺς Ἅγιους τόπους, πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ αὐτοκράτορας εἶχε μαζέψῃ ἀρκετὸ στρατὸ στὴν πρωτεύουσα. Ὁ Ἐνετικὸς στόλος ἔρριξε τὶς ἀγκυρὰς μπροστὰ στὰ τεῖχη καὶ ἄρχισε τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ σταυροφόροι βγήκαν στὴ στεριά καὶ ρίχτηκαν στὴν πόλιν. Οἱ Ἕλληνες ἀντιστέκονται ἥρωϊκά, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτορας τὰ χάνει. Φεύγει καὶ σὲ λίγο φεύγει καὶ ὁ ἀδελφός του ποὺ ξανάγινε αὐτοκράτορας. Μεγάλῃ σύγχισιν γίνεται τότε στὸ λαὸ καὶ στὸ στρατὸ καὶ γίνεται αὐτοκράτορας ἓνας τολμηρὸς στρατηγός, ὁ **Μούρτζουφλος**. Αὐτὸς πρόσταξε τοὺς Σταυροφόρους νὰ φύγουν.

Τότε ἀρχίζει δυνατὸς πόλεμος. Ὁ αὐτοκράτορας μὲ τὸ στρατὸ πολεμοῦν γενναϊότατα, ἀλλὰ οἱ πύργοι πέφτουν στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον. Ὁ Μούρτζουφλος δὲν κατορθώνει τότε νὰ κρατήσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ.

Μερικοὶ πατριῶτες, ποὺ δὲν εἶχαν χάσει κάθε ἐλπίδα, μαζεύονται στὴν Ἁγία Σοφία καὶ κάνουν αὐτοκράτορα τὸν ἄξιον καὶ γενναῖον στρατηγὸν Θεόδωρον Λάσκαρον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν κατορθώνει τίποτε.

Οἱ Σταυροφόροι βάζουν φωτιά στὴν πόλιν καὶ ὁ Λάσκαρος μὲ τοὺς ὀπαδοὺς του ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ. Ἡ μεγάλη Πόλις εἶναι στὰ χέρια τῶν Φράγκων. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὴν καταστρέφουν καὶ οἱ Σταυροφόροι ἀπὸ τὴν ἄλλη σφάζουν καὶ ἀρπάζουν. Τ' ἀμέτρητα πλοῦτη καὶ τὰ σπουδαῖα ἔργα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος, ποὺ μάζεψαν ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες μέσα σὲ ἑννιακόσια χρόνια, τ' ἀρπάξαν καὶ τὰ κατὰστρεψαν οἱ Σταυροφόροι γιὰ τέσσαρες ἡμέρας. Θαυμάσια ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀγάλματα, ἀντριάντες, ἐγίναν κομμάτια. Ἀμέτρητα χειρόγραφα ἀρχαίων συγγραφέων σκορπίστηκαν καὶ χάθηκαν. Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ τῆς Πόλης ἦταν ζημιὰ μεγάλη γιὰ ὅλον τὸν κόσμον.

21. Οἱ Φράγκοι μοιράζονται τὶς χῶρες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ Φεουδαλικὸ σύστημα καὶ οἱ Βιλαρδουίνοι.

Οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ πῆραν τὴν Πόλην, μοιράστηκαν τὶς χῶρες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ σπουδαιότερος ἀρχηγὸς τους, ὁ **Βαλδουίνος**, κόμης τῆς Φλάντρας, ἔγινε αὐτοκράτορας στὴ Πόλην καὶ πῆρε τὴ Θράκην καὶ τὶς χῶρες τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὁ δεῦτερος ἀρχηγὸς τους, ὁ **Βονιφάτιος**, μαρκήσιος τοῦ Γαλλικοῦ Μομφεράτου, ἔγινε βασιλιάς στὴ Θεσσαλονίκη καὶ πῆρε τὴ Μακεδονία, τὴ Θεσσαλία, τὴ Στερεὰ καὶ τὴν Κρήτην.

Οἱ Ἑνετοί, ποὺ πρόσεχαν περισσότερο τὰ ἐμπορικὰ τοὺς συμφέροντα, πῆραν τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Αἰτωλίας, τὰ νησιά τοῦ Ἴονίου, τὶς Κυκλάδες, τὴν Πελοπόννησον καὶ μέρος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολην. Αὐτοὶ ἀγόρασαν ἔπειτα ἀπὸ τὸ Βονιφάτιο καὶ τὴν Κρήτην καὶ ἔτσι κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὴ μερίδα τοῦ λέοντα. Τέλος πῆραν καὶ τὸ προνόμιο ὁ Πατριάρχης στὴν Πόλην νὰ εἶναι πάντα δικὸς τους. Τὰ τρία αὐτὰ Φραγκικὰ κράτη εἶχαν ἀνώτερό τους τὸν αὐτοκράτορα τῆς Πόλης ἀλλὰ δὲν τὸν λογάριάζαν καὶ τόσο.

Ἐπειτα οἱ Φράγκοι κίνησαν νὰ πάρουν ὁ καθένας τὸ μερίδιό του.

Ὁ Βαλδουίνος πῆγε πρῶτα στὴ Μ. Ἀσία, ἀλλὰ ἐκεῖ μόνο τὶς θορειοδυτικὰς χῶρας πῆρε στὴν ἐξουσία του καὶ γυρίζοντας ἀποκεῖ πῆρε καὶ τὴ Θράκην.

Ὁ Βονιφάτιος κατόχευε ἕλες τῆς γῶρας ποῦ εἶχε στὸ μερίδιό του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κρήτη ποῦ τὴν πούλησε στοὺς Ἑνετοὺς. Ἄλλὰ τῆς γῶρας αὐτῆς ὁ Βονιφάτιος τῆς μοίρασε στοὺς διάφορους συναγωνιστὲς του μὲ τὴ συμφωνία νὰ τοῦ δίνουν κάθε χρόνο ὀρισμένο χρηματικὸ ποσὸ καὶ ὀρισμένους στρατιῶτες. Ἐτοί σχηματίστηκαν πολλὰ μικρὰ κρατίδια καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ πιὸ σπουδαῖα ἦταν τὰ δουκάτα τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Θήβας.

Δύο Γάλλοι ἱππότες ὁ Σαμπλίτης καὶ ὁ Βιλαρδουῖνος, ποῦ ἦταν μαζί μὲ τὸ Βονιφάτιο, προχώρησαν μὲ λίγους στρατιῶτες (400 ὡς 500) καὶ κυρίεψαν ὅλη τὴν Πελοπόννησο. Ἐκεῖ ἔδρυσαν τὸ **Πριγκιπάτο τοῦ Μοριᾶ**, ποῦ τὸ κυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βιλαρδουῖνου. Τὸ Πριγκιπάτο αὐτὸ ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ Φραγκικὰ κράτη, γιατί οἱ **Βιλαρδουῖνοι** κυβέρνησαν πολὺ καλά· σεβάστηκαν τὴ γλῶσσα καὶ τὴ θρησκεία καὶ τῆς συνήθειες τοῦ τόπου καὶ ἄφησαν στῆς κοινότητες ὅλα τοὺς τὰ προνόμια. Στὴν ἐποχὴ τῶν Βιλαρδουῖνων ἡ Πελοπόννησος ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ.

Τέλος οἱ Ἑνετοὶ κατόχεψαν τῆς γῶρας ποῦ εἶχαν στὸ μερίδιό τους. Κατόχεψαν τὸ Δυράχιο καὶ τὴν Κέρκυρα καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο τὴν Μεθώνη καὶ τὴν Κορώνη καὶ ἀπὸ τὴν Εὐβοία τὴ Χαλκίδα. Πῆραν ἔπειτα τὴν Κρήτη, ἀφοῦ πολέμησαν πολλὰ χρόνια, καὶ τῆς Κυκλάδες τῆς ἔδωσαν σ' εὐγενεῖς Ἑνετοὺς. Ὁ Σανουδός, ἀνεψιὸς τοῦ Δάνδολου, κράτησε τὴ Νάξο καὶ τ' ἄλλα νησιά τὰ ἔδωσε στοὺς συναγωνιστὲς του μὲ τὴ συμφωνία ποῦ καὶ ὁ Βονιφάτιος ἔδωσε στοὺς δικούς του.

Τὰ μικρὰ κρατίδια ποῦ μοιράστηκαν στοὺς συναγωνιστὲς τῶν Φράγκων, μὲ τὴ συμφωνία νὰ δίνουν κάθε χρόνο στὸν ἀνωτέρό τους ἄρχοντα ὀρισμένο χρηματικὸ ποσὸ καὶ ὀρισμένους στρατιῶτες, ὠνομάστηκαν **φεούδα** ἢ **τιμάρια** (πριγκιπάτα, δουκάτα, κομητείες, βαρονίες) καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς διοικήσεως **φεουδαλικὸ σύστημα**.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα

Τὸ φεουδαλικὸ σύστημα ἔβλαψε τοὺς Φράγκους, γιατί ἐξασθέ-
νησε τὶς δυνάμεις του καὶ γέννησε καὶ πολλὰς φιλονικίες ἀναμεταξύ
τους. Ἀπ' ἔλα τὰ Φραγκικὰ κρατίδια μόνο τὸ Πριγκιπάτο τοῦ
Μοριᾶ κρατήθηκε πρὸς πολὺ, γιατί, ὅπως εἶδαμε, οἱ κυβερνήτες του
Βιλαρδουίνοι ἦταν καλοὶ.

ΤΟ ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

22. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας. Τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.

Οἱ Φράγκοι, ὅπως εἶδαμε, δὲν μπόρεσαν νὰ κατοχήσουν ὅλες τὶς χῶρες τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, πὺδ εἶχαν μοιράσει μεταξὺ τους. Καὶ στὴν Ἀσία καὶ στὴν Εὐρώπη πολλὲς χῶρες κράτησαν τὴν ἐλευθερία τους καὶ αὐτοκυβερνήθηκαν. Τέτοια ἑλληνικὰ κράτη ἰδρύθηκαν τρία· ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας, ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας καὶ τὸ δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης, αὐτοκράτορας στὴν Κωνσταντινούπολη ἔταν ἔμπαιναν σ' αὐτὴ οἱ Φράγκοι, εἶδαμε πῶς ἔφυγε. Ὁ Λάσκαρης φεύγοντας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ἐγκαταστάθηκε μὲ τὸν Πατριάρχη, μὲ τοὺς ἀνώτερους κληρικοὺς καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ στρατιωτικοὺς στὴ Νίκαια. Ἐκεῖ ὠργάνωσε τὴν ἀντίσταση στοὺς Φράγκους, καὶ ἱδρυσε τὴν αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας ἔγινε πολὺ δυνατὸ κράτος. Ὁ διάδοχος καὶ γαμβρὸς τοῦ Λάσκαρη Ἰωάννης Βατάτσης κατῳρθεωσε νὰ κυριέψη τὸ βασίλειο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐνώνοντας μὲ τὸ κράτος του ὅλη τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη νὰ περιορίσῃ τὸ Φραγκικὸ κράτος στὰ περὶχωρα τῆς Πόλης.

Ἔτσι ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας μεγάλωσε καὶ ἡ οικονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ κατάστασή της ἦταν πολὺ ἀνηγή. Τώρα δὲν

ἔμενε παρὰ νὰ δώσῃ ἓνα χτύπημα στὴν Πόλη γιὰ νὰ ξαναφτιάσῃ τὴν παλιὰ αὐτοκρατορία. Ἄλλ' οὔτε ὁ Βατάσης τὸ κατώρθωσε, οὔτε ὁ γιός του Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρης πού τὸν διαδέχτηκε, γιὰτὶ τὸν ἐμπόδισαν οἱ πόλεμοι πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου. Αὐτὸ τὸ κατώρθωσε, ὅπως θὰ δοῦμε, ὁ τελευταῖος αὐτοκράτορας τῆς Νίκαιας, ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας ἰδρύθηκε στὰ βορινὰ μέρη τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ ἓνα πρίγκιπα τῆς οἰκογένειας τῶν Κομνηνῶν, τὸν **Ἀλέξιο Δ' τὸν Κομνηνὸ**. Τὸ κράτος αὐτὸ ἔζησε πάνω κάτω τριακόσια χρόνια καὶ ἐξαιτίας του διατηρήθηκε ὡς τὴν ἐποχὴ μας ὁ Ἑλληνισμὸς στ' ἀπόμερα ἐκεῖνα παράλια τῆς Μαύρης θάλασσας,

Τὸ δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου τέλος μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἄρτα ἰδρύθηκε ἀπὸ ἄλλον Κομνηνὸ, τὸν **Μιχαὴλ Ἄγγελο**. Τὸ δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου ἐξουσίαζε τὴν Ἡπειρο, τὴν Αἰτωλία καὶ τὴν Ἀκαρνανία. Οἱ δεσπότες του κυρίεψαν ἔπειτα τὴν Ἀλβανία ὡς τὸ Δυράχιο, τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ ἀργότερα προχώρησαν στὴ Μακεδονία καὶ στὴ Θράκη ὡς τὴν Ἀδριανούπολη. Τὸ ὄνειρό τους ἦταν νὰ πάρουν αὐτοὶ τὴν Πόλη. Ἀλλὰ μπλέχτηκαν σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Βουλγάρους καὶ νικήθηκαν καὶ ἀδυνάτισαν καὶ ἔτσι ἐσθῆσε καὶ τ' ὄνειρό τους.

23. Οἱ Ἕλληνες ξαναπαίρνουν τὴν Κωνσταντινούπολη (1261).

Ὁ αὐτοκράτορας τῆς Νίκαιας Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο δὲ σκεπτόταν τίποτε ἄλλο, παρὰ πῶς νὰ πάρῃ πάλι τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ νὰ ξανασυστήσῃ τὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καὶ γιὰ νὰ προλάβῃ κάθε ἐνόχληση ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου, ποὺ εἶχε κι αὐτὸς τὸ ὄνειρο νὰ πάρῃ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔστειλε στὴ Θράκη λίγο στρατὸ μὲ τὸ στρατηγὸ Ἀλέξιο Στρατηγόπουλο γιὰ νὰ συγκρατῇ τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Στρατηγόπουλος ἔφτασε μὲ τὸ στρατὸ του στὴ Σηλυβρία. Ἐκεῖ ἦρθαν πολλοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ περὶχωρὰ τῆς Πόλης καὶ τοῦ ἔλεγε πῶς εἶναι κατάλληλη ἡ περίστασις γιὰ νὰ μῆνῃ στὴ Πόλη, γιατί οἱ Φράγκοι πῆγαν νὰ πολιορκήσουν τὴ νῆσο Δαφνουσία, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ Στρατηγόπουλος, μελονότι εἶχε ρητὴ διαταγὴ νὰ μὴν προχωρήσῃ, προχώρησε ὡς τὰ τεῖχη τῆς Πόλης καὶ στάθηκε τυχερὸς σ' αὐτὸ. Ἀφοῦ συνεννοήθηκε μὲ τοὺς Ἕλληνες ποὺ ἦταν στὴ Πόλη, ἔβαλε μέσα τῇ νύχτᾳ ἀπὸ μιὰ ὑπόγεια εἴσοδο πενήντα στρατιῶτες. Αὐτοὶ ἀνοιξαν ἀμέσως τὶς πύλες κι ὁ Στρατηγόπουλος μῆνῃ στὴν Πόλη μ' ὄλο τὸ στρατὸ του κι ἀνακήρυξε αὐτοκράτορα τὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγο. Οἱ Ἕλληνες τῆς Πόλης δέχτηκαν μὲ ἐνθουσιασμὸ τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ. Οἱ λίγοι Φράγκοι ποὺ θέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν σκοτώθηκαν κι ὁ αὐτοκράτορας τοὺς μ' ὄλη του τὴν ἀκολουθία μῆνῃ-κε σ' ἓνα μικρὸ πλοῖο κι ἔφυγε. Σὲ λίγο ἔφτασε ὁ στόλος τῶν Ἑνετῶν. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἔβαλαν φωτιὰ στὰ σπίτια τῆς παραλίας γιὰ

Μωάμεθ Β΄.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔκλεισε ἀμέσως τὶς πύλες τῶν τειχῶν ἔπιασε ὄλους τοὺς Τούρκους, ποὺ ἦταν στὴν Πόλη, καὶ μῆνυσε στὸ Μωάμεθ πὼς ἔχει «καταφύγιο τὸ Θεό». Εἶχε ἀπὸ καιρὸ μαζέψει στὴν Πόλη τρόφιμα καὶ σιτάρια καὶ διώρθωσε καὶ τὰ φρούρια, ἀλλὰ στρατὸ σπουδαῖο δὲν εἶχε, οὔτε καὶ χρήματα. Οἱ Ἕλληνες τῆς χερσονήσου ποὺ μπορούσε νὰ τοὺς στρατολογήσῃ ἦταν ὑπόδουλοι, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ποὺ εἶχαν ὑποσχεθῆ βοήθεια, δὲν ἔστειλαν.

Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος

25. Πολιορκία καὶ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1453 ὁ Μωάμεθ περικύκλωσε τὴν Πόλην μὲ 250 χιλιάδες στρατὸ καὶ μὲ 400 πλοῖα. Κι ὁ Κωνσταντῖνος δὲν εἶχε παρὰ μόνον 7.000 χιλιάδες ἄντρες γιὰ νὰ τὴν ὑπεροπιστή.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινούπολης ἤξεραν πὼς ὁ ἐχθρικός στόλος δὲ μπορούσε νὰ πλησιάσῃ στὰ φρούρια, γιὰτὶ ὁ Κεράτιος κόλπος εἶχε κλειστὴ μὲ βάραια σιδερένια ἀλυσίδα καὶ σ' αὐτὸ στήριξαν τὴν πιὸ μεγάλη ἐλπίδα. Ἀλλὰ ὁ Μωάμεθ ἔφτιασε γιὰ μιὰ νύχτα ξύλινο δρόμο μὲ σανίδες ἀποπάνω ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Γαλατᾶ κι ἔτσι ἔρριξε στὸν Κεράτιο κόλπο πολλὰ πλοῖα. Αὐτὸ ἀνησύχησε τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔκανε καὶ νὰ τὰ χάσουν.

Γιὰ πολλὰς ἡμέρας στὴν ἀρχὴ μόνον μικροσυμπλοκὲς γίνονταν

γύρω στα φρούρια. Ἄλλ' ἐπιτέλους οἱ πολιορκούμενοι ἀρχίζουν νὰ κουράζονται. Ὁ στρατὸς τῶν πολιορκητῶν ὅσο πάει καὶ γίνεται περισσότερος. Οἱ πιστοὶ τοῦ Μωάμεθ τρέχουν γιὰ νὰ νικήσουν τοὺς ἄπιστους καὶ νὰ κερδίσουν τὴν αἰώνια ζωὴ. Ἐνῶ ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ὅσο πάει καὶ λιγοστεύει. Ἀπὸ πούθεν δὲν ἐρχεται βοήθεια.

Οἱ Τούρκοι χτυποῦν τὰ φρούρια μὲ τὰ κανόνια καὶ τὰ γκρεμίζουν σὲ πολλὰς μεριές. Ἀλλὰ οἱ κάτοικοι τῆς Πόλης εἶναι ὅλοι στὸ πόδι μέρα νύχτα. Γυναῖκες, γέροντες, παιδιὰ βοηθοῦν στὴν ἐπισκευή τους.

Οἱ Τούρκοι κάνουν μεγάλες ἐπιθέσεις, ρίχνονται μὲ τὰ μούτρα νὰ μπουν ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα φρούρια. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἀντιστέκονται γενναῖα. Τοὺς διώχνουν πίσω.

Ὁ Μωάμεθ τότε παραγγέλλει στὸν Κωσταντῖνο νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλη καὶ τὸν ἀφήνῃ ἐλεύθερον νὰ πάη ὅπου θέλει μ' ὅλους τοὺς ἄρχοντες καὶ μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς του. Ἀλλ' ὁ Κωσταντῖνος τοῦ ἀποκρίνεται περήφανα:

«Οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος κανεὶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους μπορεῖ νὰ σοῦ παραδώσῃ τὴν Πόλη. Ἡ θέληση ὅλων μας εἶναι νὰ πεθάνωμε γι' αὐτὴ καὶ δὲ θὰ λυπηθοῦμε τὴ ζωὴ μας».

Ὁ Μωάμεθ τότε θύμωσε καὶ ὥρισε τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ γινόταν ἡ μεγάλη ἔφοδος.

Τὴν νύχτα τῆς παραμονῆς οἱ Ἕλληνες κατάλαβαν ἀπὸ τὸ θόρυβο καὶ ἀπὸ τὶς φωταφῖες τῶν ἐχθρῶν πὼς ἐτοιμάζεται ἡ μεγάλη ἔφοδος. Ἦταν ἓνας πρὸς πεντακόσιους. Ὁ αὐτοκράτορας πρόσταξε νὰ γίνῃ λιτανεῖα. Δεσποτάδες, πικάρδες, γυναῖκες, παιδιὰ γυρίζουν μὲ δάκρυα στὰ φρούρια καὶ φωνάζουν «Κύριε ἐλέησον».

Ὅταν τελείωσε ἡ λιτανεῖα, ὁ Αὐτοκράτορας ἔδωκε θαυμάσιο λόγο στοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς παρακίνησε «νὰ πεθάνουν γιὰ τὴν πίστη καὶ γιὰ νὴν πατρίδα καὶ ν' ἀγωνιστοῦν νὰ σώσουν τὴν πόλη, ποὺ εἶνε ἡ χαρὰ ὅλων τῶν Ἑλλήνων».

Ἄλ' ἔξαφνα βλέπει νὰ περικυκλώνεται. Μιά μικρὴ πύλη εἶχε λησμονηθῆ ἀνοιχτὴ κι οἱ Τούρκοι μπῆκαν ἀποκεῖ. Ὁ Αὐτοκράτορας ρίχνεται μ' ὄρμη καὶ ἀγωνίζεται πλάι στοὺς στρατιῶτες. Ὅλοι γύρω του σκοτώνονται.

«Ἡ Πόλη κυριεύεται κι ἐγὼ ζῶ ἀκόμη;» φωνάζει τότε ὁ Αὐτοκράτορας καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ σκοτώνεται καὶ χάνεται μέσα στὸ σωρὸ τῶν ἄλλων σκοτωμένων.

Ἀπ' ὅλες τίς μεριὲς μπαίνουν Τούρκοι κι ἀμέσως ἀρχίζουν τὴν ἀρπαγὴ καὶ τὴν καταστροφὴ. Οἱ κάτοικοι τρέχουν στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλὰ μπαίνουν ἀπὸ κοντὰ τους καὶ οἱ Τούρκοι. Ἄλλοι πιάνουν αἰχμαλώτους ἄλλοι ἀρπάζουν καὶ σπάζουν τὰ πολύτιμα σκεύη, τὰ κειμήλια καὶ τίς εἰκόνες. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ μεγαλόπρεπος ἐκεῖνος ναὸς ἔμεινε χωρὶς τοὺς θησαυροὺς του.

Ἡ μεγάλη καὶ πλούσια πόλη σὲ τρεῖς ἡμέρες εἶχε γίνει μιὰ. Κι ὅλοι τότε τίποτε πιά δὲ σκέπτοταν «οὔτε τὰ παιδιὰ τους, οὔτε τίς γυναῖκες τους, οὔτε τὰ πλούτη, παρὰ μόνο νὰ πεθάνουν γιὰ νὰ σώσουν τὴν Πατρίδα. Ἐπειτα ὁ αὐτοκράτορας πῆγε στὴν Ἁγία Σοφία καὶ κοινώνησε κι ἀποκεῖ στὸ παλάτι του καὶ ζήτησε ἀπ' ὅλους συχώρεση. «Τὴ στιγμὴ ἐκείνη κι ἀπὸ πέτρα ἂν ἦταν κανεὶς δὲν μπορούσε νὰ μὴν κλάψη.»

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα καθάλα σ' ἄλογό του ἔκαμε ἐπιθεώρηση στὰ φρούρια καὶ στοὺς πύργους.

Στις 29 Μαΐου 1453 κατὰ τὰ ξημερώματα οἱ Τούρκοι χτυπώντας τὰ τύμπανα κι ἀλαλάζοντας ρίχτηκαν ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα στὰ φρούρια. Ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ μὲ τὸν πιδὸ πολὺ στρατὸ ρίχνεται στὴν πύλη τοῦ Ρωμανοῦ ποὺ τὴν ὑπερασπίζεται ὁ Κωσταντίνος. Οἱ φωνὲς κι ὁ κρότος ἀκούονται ὡς τὸν οὐρανό. Τρία τουρκικὰ σώματα ρίχνονται μὲ λύσσα, ἀλλὰ καὶ τὰ τρία ἀποκρούονται.

Βγήκε πιά ὁ ἥλιος κι ὁ Αὐτοκράτορας φωνάζει μὲ χαρὰ:

«Συστρατιῶτες κι ἀδερφοὶ ἡ νίκη εἶναι δική μας».

φριχτή έρημιά. "Όσοι από τούς κατοίκους γλίτωσαν πουλήθηκαν για δούλοι, εκτός από πολλούς εύγενείς και γραμματισμένους που κατώρθωσαν να φύγουν κρυφά στο έξωτερικό.

Τò μεσημέρι τής πρώτης ημέρας ο Μωάμεθ μπήκε καβάλα στην πόλη και πήγε στην 'Αγιά Σοφιά κι ευχαρίστησε τόν 'Αλλάχ, που του έδωσε τήν νίκη. 'Από τήν ημέρα εκείνη ή μεγάλη εκκλησία έγινε τζαμί και τζαμί είναι ως τὰ σήμερα.

26. 'Ο Θρήνος τής Πόλης.

'Ο λαός πόνεσε κατάκαρδα για τήν άλωση τής Πόλης, αλλά και δέν έπαψε να ελπίζει πως μιὰ μέρα θα γίνη πάλι 'Ελληνική. Και τόν πόνο του αυτόν και τήν ελπίδα του έκαμε τραγούδι :

Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει ή γής, σημαίνουν τὰ έπουράνια,
σημαίνει κι ή 'Αγιά Σοφιά, τò μέγα μοναστήρι,
μè τετρακόσια σήμαντα κι έξηνταδυò καμπάνες,
κάθε καμπάνα και παπάς κάθε παπάς και διάκος.

Ψάλλει ζερβά ο βασιλιάς, δεξιά ο Πατριάρχης
κι από τήν πολλή τήν ψαλμουδιά έσειόντανε οί κολόνες.

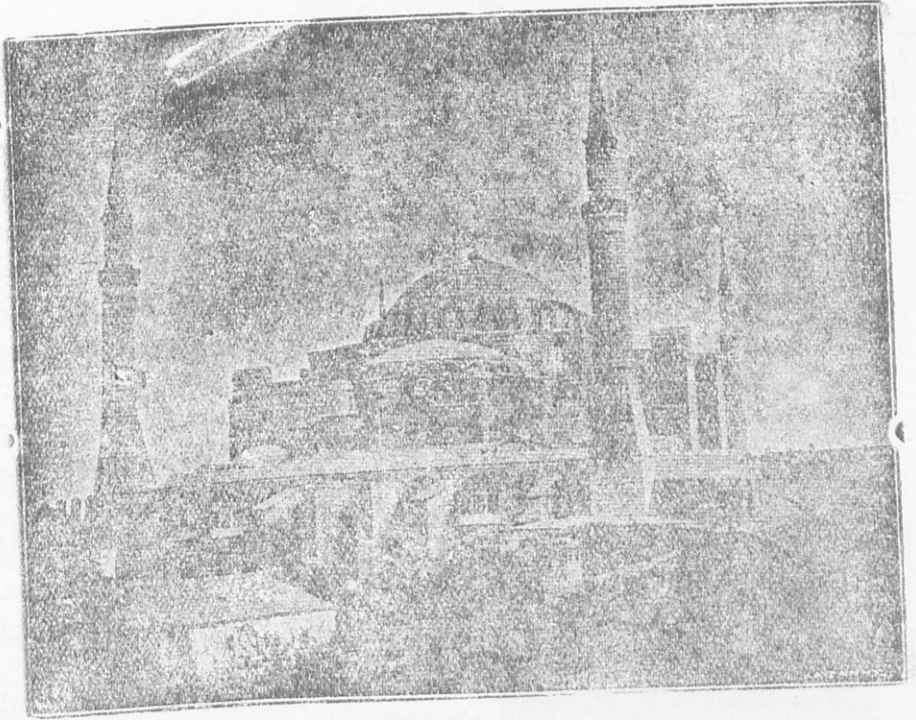
Νά μπούνε στο χερουβικό και νάβγη ο βασιλέας,
φωνή τούς ήρθε έξ ούρανοῦ κι απ άρχαγγέλου στόμα :

« Πάψετε τò χειρουβικό κι άς χαμηλώσουν τ' άγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ιερά κι έσεις κεριά σθηστήτε,
γιατί είναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλη να τουρκεψή.

Μόν στείλτε λόγο στη Φραγκιά, νάρθουνε τρία καράβια:
τò ένα να πάρη τò σταυρό και τ άλλο τò θαγγέλιο,

τò τρίτο τò καλύτερο τήν άγια τράπεζά μας,
μη μās τήν πάρουν τὰ σκυλιά και μās τή μαγαρίσουν».

'Η Δέσποινα ταράχτηκε και δάκρυσαν οί εικόνες
« Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μην πολυδακρύξεις,
πάλι με χρόνια με καιρούς πάλι δικά σας είναι».

Ἡ Ἁγία Σοφία τζαμί.

27. Κατάκτηση καὶ τῶν ἐπίλοιπων Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Σκεντέρμπεης.

Ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς πόλης ὁ Μωάμεθ προχώρησε στὴν Πελοπόννησο. Ἐκεῖ τ' ἀδέρφια τοῦ Κωνσταντίνου Θωμάς καὶ Δημήτριος κυβερνοῦσαν τὸ Δεσποτάτο τοῦ Μοριᾶ μὲ πρωτεύουσα τὸ Μιστρά. Ὁ Μωάμεθ τοὺς νίκησε καὶ κυρίεψε ὅλη τὴν Πελοπόννησο. Ἐπειτα κυρίεψε τὰ Φραγκικὰ κρατιδία τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Θήβας.

Ὁ Σκεντέρμπεης

Τελευταῖα κυρίεψε καὶ τὴν Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας κι ἔτσι μέσα σὲ ὀχτῶ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης δὲν ὑπῆρχε πιά ἐλεύθερη γωνιά Ἑλληνικῆς γῆς.

Μόνο τὰ νησιά τοῦ Ἴονιου δὲ γνώρισαν τὴν Τουρκικὴ σκλαβιά. Ἀλλὰ κι αὐτὰ δὲν ἦταν ἐλεύθερα· τὰ εἶχαν οἱ Ἐνετοί.

Οἱ Τούρκοι ἔτσι κατάκτησαν καὶ τὶς ἐπίλοιπες χῶρες κι ἔγιναν κύριοι τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἀπὸ τὸν ποταμὸ Δούναβη ὡς τὸ ἀκρωτήριο Ταΐναρο. Μόνο ἡ Ἀλβανία διατήρησε τὴν ἐλευθερία της γιὰ κάμποσα χρόνια ἀκόμη ὡς τὸ 1468. Αὐτὴ τὴν κυβερνοῦσε ὁ περίφημος Ἑλληνοαλβανὸς **Σκεντέρμπεης**. Ὁ Σκεντέρμπεης, ἓνα σωστὸ παλικάρι, κράτησε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἀλβανίας εἰκοσιπέντε ἐλόκληρα χρόνια καὶ μόνον ὅταν πέθανε ὁ ἴδιος, ὑποτάχθηκε κι ἡ Ἀλβανία στοὺς Τούρκους.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΣΤΗ ΔΥΣΗ

28. Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες.

Πολλοὶ Ἕλληνες γραμματισμένοι, οἱ λεγόμενοι **λόγιοι**, κατώρθωσαν, ὅπως εἶδαμε, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης νὰ φύγουν γιὰ τὴν Εὐρώπη. Οἱ **λόγιοι** αὐτὴ πῆγαν στὴν Ἰταλία καὶ ἐγκαταστάθησαν στὴ Φλωρεντία, στὴ Ρώμη, στὴν Ἑνετία καὶ σ' ἄλλες πόλεις.

Οἱ ὀνομαστότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Γεμιστός, ὁ Βησσαρίωνας, ὁ Χρυσολωράς, ὁ Γαζής, οἱ Λασκάρηδες καὶ ἄλλοι. Ὅλοι εἶχαν μαζὶ τοὺς ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα καὶ διδάξαν καὶ διάδωσαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ σοφία. Πολλοὶ ἀνοιξαν καὶ ἀνώτερα σχολεῖα (Γυμνάσια, Πανεπιστήμια, Ἀκαδημίες) καὶ ἔτρεχαν σ' αὐτὰ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης σπουδαστὲς τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας.

Ἔτσι ἀναγεννήθηκαν στὴν Εὐρώπη τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ παράλληλα μ' αὐτὰ ἀναγεννήθηκε ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη. Οἱ καλλιτέχνες τότε ἄρχισαν νὰ σπουδάζουν τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ νὰ μιμοῦνται τὴν τέχνη τους. Ἀρχιτέκτονες, γλύπτες, ζωγράφοι ἐργάζονταν τότε δραστήρια. Ἔτσι στὴν Ἰταλία ἀνεδείχτηκαν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο μεγάλοι σοφοὶ καὶ ποιητές, ὅπως ὁ Δάντης, ὁ Τάσος καὶ ἄλλοι καὶ μεγάλοι καλλιτέχνες, ὅπως ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος, ποὺ ἔκαμε περίφημα ἀγάλματα, καὶ ὁ Λεονάρδος ντα Βίντσι καὶ ὁ Ραφαήλ, ποὺ ἔκαμεν θαυμάσιες εἰκόνες, καὶ ἄλλοι πολλοί. Κι ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς

θαυμάσια έγιναν στην 'Ιταλία' ή εκκλησία των 'Αγίων Πατέρων
στη Ρώμη, παλάτια κι άλλα.

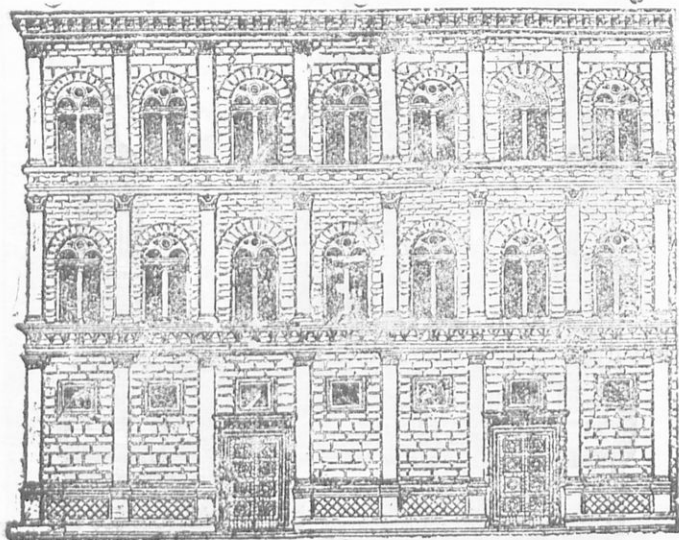
Πρώτη ή 'Ιταλία φωτίστηκε από τη λάμψη της 'Αναγέννησης

‘Η Τζοκόντα. Περίφημη εικόνα του ντα Βίντσι
κι έπειτα και οι άλλες χώρες της Εύρώπης (Γαλλία, ‘Αγγλία, ‘Ισπα-
νία, Γερμανία κλπ.) που ζούσαν ως τότε στο σκοτάδι.

Ο Μωυσής.
Μαρμάρινο άγαλμα του Μιχαήλ "Αγγελου.

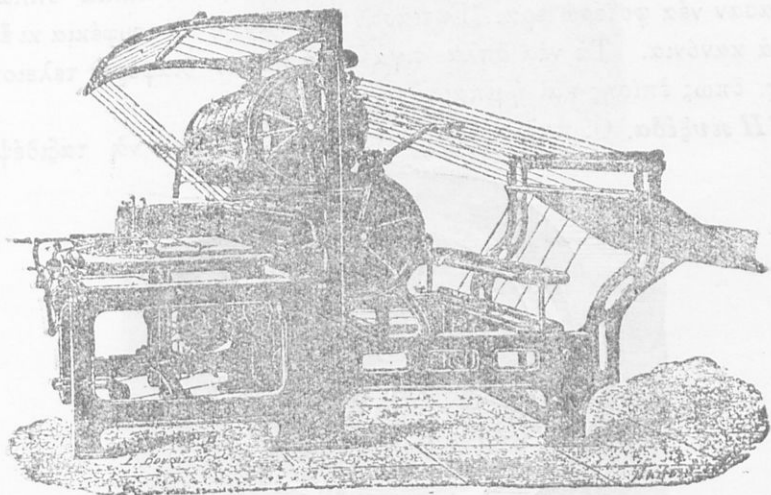

Παλάτι στή Φλωρεντία.
Γυθμός αναγέννηση.

29. ΟΙ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ.

Τὴν ἀναγέννηση στὰ γράμματα καὶ στὶς τέχνες ἀκολούθησαν διάφορες σπουδαῖες ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις νέων κόσμων. Οἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις αὐτὲς ἔκαμαν ἀλλιότικη τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ συντέλεσαν στὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ χαρτὶ καὶ ἡ τυπογραφία. Στὴν ἀρχαιότητα καὶ στὸ μεσαίωνα τὰ βιβλία ἦταν χειρόγραφα καὶ γράφονταν στὸν πάπυρο

Τυπογραφικὸ πιεστήριο.

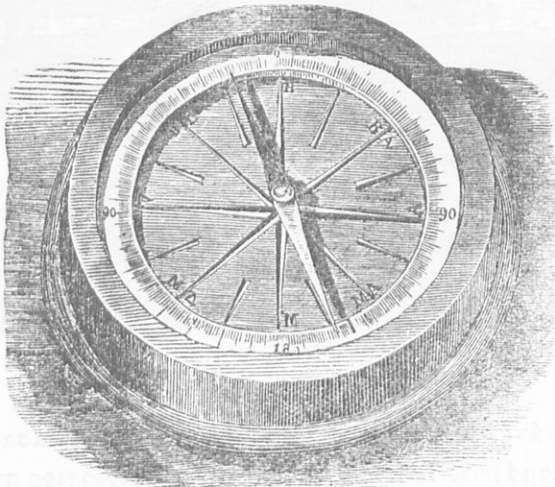
καὶ στὴ μεμβράνη. Καὶ μόνο κατὰ τὸ 15^ο αἰῶνα ἔφτιασαν χαρτὶ ἀπὸ κουρέλια ὑφασμάτων. Τὸν ἴδιον καιρὸ ὁ Γουτεμβέργιος στὴ Γερμανία ἀνακάλυψε τὴν τυπογραφία. Ἔτσι ἀπὸ τὸ πρῶτο χειρόγραφο βιβλίον γίνονταν εὐκόλα πολλὰ ἀντίτυπα.

Ἡ ἐφεύρεση τοῦ χαρτιοῦ καὶ τῆς τυπογραφίας εὐεργέτησε πολὺ

τήν ἀνθρωπότητα. Ἐνῶ πρωτύτερα τὰ βιβλία ἦταν σπάνια καὶ στοι-
χιζαν δόκιληρες περιουσίες, τώρα γίνονται ἀφθονα καὶ φτηνά. Τὰ
γράμματα ἔγιναν κοινὰ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πλούσιους καὶ
πτωχοὺς.

Ἡ μπαρούτη καὶ τὰ νέα ὅπλα. Ὅπως στήν ἀρχαία ἐποχὴ
ἔτσι καὶ στὸ μεσαίωνα οἱ πολεμιστὲς εἶχαν γι' ἀμυντικὰ ὅπλα τὴν
ἀσπίδα καὶ τὸ θώρακα, καὶ γιὰ ἐπιθετικὰ τὸ κοντάρι καὶ τὸ τόξο. Μόνο
οἱ Βυζαντινοὶ ἤξεραν καὶ τὸ ὑγρὸ πῦρ. Ἡ μπαρούτη, ποὺ γέμιζαν τὰ
κανόνια, δὲν ἦταν ἀκόμη γνωστὴ στήν Εὐρώπη. Ἀνακαλύφθηκε κι
αὐτὴ τὸ 15^{ον} αἰῶνα. Τότε οἱ ἀνθρώποι ἄφησαν τὰ παλιὰ ὅπλα κι
ἔφτιασαν νέα φοβερώτερα. Ἐφτιασαν στήν ἀρχὴ τὰ τουφέκια κι ἔπει-
τα τὰ κανόνια. Τὰ νέα ὅπλα σιγὰ σιγὰ πῆραν διάφορες τελειοποι-
ήσεις, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ μπαρούτη.

Ἡ πυξίδα. Οἱ παλιοὶ ναυτικοὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ ταξιδέψουν

Ναυτικὴ πυξίδα.

ἀνοιχτὰ στὸ πέλαγος, γιὰτὶ φοβόνταν μήπως χαθοῦν, χωρὶς νὰ βλέ-
πουν τὴ στεριά. Τὸ φόβο αὐτὸ τὴν ἔδωξε ἡ ἀνακάλυψις τῆς πυξίδος.

πού είναι μιὰ μαγνητισμένη βελόνα μέσα σ' ἓνα κιβώτιο καὶ δείχνει πάντα τὸ Βοριά. Οἱ ναυτικοὶ μὲ τὴν πυξίδα βλέπουν πού πάνε καὶ πλένε ἄφοβα στ' ἀνοιχτὰ πελάγη. Μὲ τὴν πυξίδα ἔγιναν οἱ ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν, πού οὔτε κἀν τὶς φαντάζονταν οἱ ἄνθρωποι. Ὡς τότε πολὺ λίγος κόσμος ἦταν γνωστός. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤξεραν παρὰ τὶς χῶρες πού ἦταν γύρω στὴ Μεσόγειο θάλασσα.

Ἡ ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς (1492). Τὸν καιρὸ ἐκεῖνον οἱ ἄνθρωποι τὸ θεωροῦσαν πολὺ σπουδαῖο νὰ θροῦν ἓνα δρόμο θαλασσι-

νὸ γιὰ τὶς ἀκρινεὲς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς, τὶς Ἰνδίες. Γιατὶ ὡς τότε τὸ ἔμπόριο μὲ τὶς χῶρες αὐτὲς γινόταν μόνο μὲ τὸ δρόμο τῆς στεριάς καὶ ἦταν πολὺ δύσκολο. Οἱ προστάθειες πολλῶν θαλασσοπόρων γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἶχαν τὸ εὐχάριστο ἀποτέλεσμα ν' ἀνακαλυφτοῦν τέτοιοι κόσμοι.

Τὰ πλεῖα τοῦ Κολόμβου.

Οἱ πρῶτοι θαλασσοπόροι ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Πορτογαλλία. Τράβηξαν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἔφτασαν ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους στὶς Ἰνδίες καὶ ἔδρυσαν ἐκεῖ ἀποικιακὸ κράτος.

Ἄλλοι ὁμοῦ θαλασσοπόροι ζήτησαν νὰ βροῦν τὸ δρόμο αὐτὸν πλέοντας πρὸς τὰ δυτικὰ. Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, Ἰταλὸς ἀπὸ τὴ Γένοβα, ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἰσπανία μὲ τρία πλοῖα καὶ ἑκατὸ ναῦτες, πὸν τὰ παραχώρησε ἡ βασίλισσα τῆς χώρας ἐκείνης Ἰσαβέλα, καὶ τράβηξε πρὸς τὰ δυτικὰ. Γιὰ πρώτη φορά τότε ἄρχισαν νὰ λένε ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ σὰ σφαῖρα καὶ ὁ Κολόμβος σκέφτηκε πὼς πλέοντας δυτικὰ θάφτανε ἀναγκαστικὰ στὶς Ἰνδίες.

Γεμάτος θάρρος καὶ ἐλπίδα ρίχτηκε στὸν Ὠκεανὸ καὶ ἔπλεε δυτικὰ. Τριάντα ὀλόκληρες ἡμέρες οἱ ναῦτες δὲν ἔβλεπαν τίποτε ἄλλο ἀπὸ θάλασσα. Γύρω τους ἀπλωνόταν τὸ χάος. Ἐπιτέλους στὶς 11 Ὀκτωβρίου 1492, τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ὁ ἥλιος, εἶδαν ἀπὸ μακριὰ στεριά. Ἦταν ἡ Ἀμερική.....

«Στεριά! Στεριά!» φώναξαν ὅλοι μαζί τρελοὶ ἀπὸ τὴ χαρὰ τους. Ἡ νέα ἡπειρος μολταυτα δὲν πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ Κολόμβου, ἀλλὰ ἐνὸς ἄλλου ἐρευνητῆ, ποὺ λεγόταν **Ἀμέρικος**.

Οἱ ἀποικίες τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ Ἰσπανοὶ ὠνόμασαν τοὺς παλιοὺς κατοίκους τῆς Ἀμερικῆς **Ἰνδούς**, γιατί νόμισαν πὼς ἔφτασαν στὶς Ἰνδίες τῆς Ἀνατολῆς.

Βασίλεια μεγάλη ἀπὸ ντόπιους βρῆκαν οἱ Ἰσπανοὶ στὴν Ἀμερική. Αὐτὰ ἐξουσίαζαν χώρες πλούσιες μὲ ἄφθονα μεταλλεῖα ἀπὸ ἀσήμι καὶ χρυσάφι. Οἱ Ἰσπανοὶ ἔχοντας μεγάλη δύναμη, μὲ τὰ νέα ἔπλα, κατώρθωσαν νὰ κυριέψουν τὰ πλούσια ἐκεῖνα βασίλεια μὲ πολὺ μικροὺς στρατοὺς.

Ἔτσι οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἔκαμαν τὶς πρῶτες ἀποικίες σὲ μακρινὲς χώρες. Οἱ Πορτογάλλοι πρὸς τὴν Ἀνατολή, στὴν Ἀφρική καὶ στὴν Ἀσία. Καὶ οἱ Ἰσπανοὶ πρὸς τὴ Δύση, στὴν Ἀμε-

ρική. Ἡ Ἰσπανία ἔγινε τότε πολὺ δυνατὸ κράτος.

Ἀργότερα ἱδρυσαν ἀποικίες στὶς νέες χῶρες καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ προπάντων Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ.

Τὰ μεγάλα καλά. Οἱ ἐφευρέσεις καὶ οἱ ἀνακαλύψεις ἔκαμαν μεγάλη καλὰ στὸν κόσμον. Τὸ ἐμπόριο ἀναπτύχθηκε τεράστια. Τὰ προϊόντα, ποὺ ἦταν ἄλλοτε πολὺ σπάνια καὶ πολὺ ἀκριβά, ὅπως ὁ καφές, ἡ ζάχαρη, τὸ μετάξι, ἔρχονταν τώρα στὴν Εὐρώπη μὲ τὰ πλοῖα πολὺ εὐκόλα. Ὁ κόσμος μεγάλωσε καὶ ὁ λαὸς μὲ τὴν ἐργασία καὶ μὲ τὸ ἐμπόριο ἔγινε πλούσιος. Οἱ ἄνθρωποι μορφώνονταν καὶ καλοπερνοῦσαν. Ὁλητὴ ἡ κοινωνικὴ κατάσταση ἄλλαξε. Οἱ φραγμοὶ ποὺ χώριζαν τὸ λαὸ σὲ τάξεις ἄρχισαν νὰ πέφτουν. Δὲν ὑπάρχουν τώρα ἀστοὶ καὶ εὐγενεῖς, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι. Τώρα ὑπάρχει λαὸς ποὺ ἐργάζεται, τὰ παραγωγικὰ καὶ μορφώνεται καὶ καλοπερναῖ.

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ	
1. Ἐκταση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.	5
2. Ἐπίδραση τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στοὺς Ρωμαίους.	6
3. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ οἱ πρῶτες Ἐκκλησίες.	7
4. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα.	9
5. Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν. Οἱ μάρτυρες τῆς νέας θρησκείας.	10
6. Ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος.	12
Ἐν τούτῳ νικά.	12
Προστασία Χριστιανῶν καὶ Χριστιανισμοῦ.	14
Θρησκευτικὲς φιλονικίες. Ἡ Σύνοδος τῆς Νίκαιας.	14
Ἡ Κωνσταντινούπολη.	16
Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη.	16
7. Θεοδοσίος ὁ μέγας. Διαίρεση τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.	17
ἙΞΕΛΛΗΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
8. Ἡ γλῶσσα, ἡ πίστη καὶ ἡ παιδεία τοῦ κράτους.	19
9. Ὁ Ἰουστινιανός.	20
Ὁ Ἰουστινιανός, ἡ γυναῖκα του καὶ οἱ συνεργάτες του.	20

	Σελ.
Ἡ στάση τοῦ Νίκα.	20
Ἐξωτερικοὶ πόλεμοι.	22
Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.	24
10. Ὁ Ἡρόακλειος.	27
Ἄγωνες πρὸς τοὺς Πέρσας.	27
Πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀράβους.	28
Ἡ ὕψωση τοῦ τίμου Σταυροῦ.	29
11. Ἀπόπειρα θρησκευτικῆς μεταρρύθμισης.	31
Εἰκονομάχοι καὶ εἰκονολάτρεις.	31
Θεοδώρα. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.	32

Ο ΜΩΑΜΕΘΑΝΙΣΜΟΣ

12. Ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ Ἀράβες.	33
13. Πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Ἀράβες.	34
14. Οἱ Τούρκοι καὶ οἱ κατακτήσεις τους. Ἐξισλαμισμὸς τῶν ὑποτασσόμενων.	35
15. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων σταματᾷ προσωρινὰ τὴν ἐξάπλωση τῶν Τούρκων.	37

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

16. Ποιοὶ ἦταν οἱ Βούλγαροι καὶ πῶς ἔγιναν Χριστιανοί.	39
17. Ἑλληνοβουλγαρικοὶ πόλεμοι. Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.	40

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

18. Οἱ Φράγκοι.	44
19. Οἱ Σταυροφορίες καὶ τὰ αἰτίά τους.	45
20. Ἡ Τέταρτη Σταυροφορία καὶ ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης.	46
21. Οἱ Φράγκοι μοιράζονται τὶς γῶρες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ Φεουδαλικὸ σύστημα καὶ οἱ Βιλαρδουῖνοι.	48

ΤΟ ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

22. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας. Τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου.	51
--	----

23. Οἱ Ἕλληνες ξαναπαίρνουν τὴν Κωνσταντινούπολη.	Σελ. 53
---	------------

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

24. Μωάμεθ Β' καὶ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.	55
25. Πολιορκία καὶ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης.	57
26. Ὁ Θεῖνος τῆς Πόλης.	60
27. Κατάκτηση καὶ τῶν ἐπίλοιπων Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Σκεν- τέρμπεης.	62

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΣΤΗ ΔΥΣΗ

28. Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες.	63
29. Οἱ ἐφευρέσεις καὶ οἱ ἀνακαλύψεις.	69
Τὸ χαρτί καὶ ἡ τυπογραφία.	69
Ἡ μπαρούτη καὶ τὰ νέα ὄπλα.	70
Ἡ πυξίδα.	70
Ἡ ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς.	71
Οἱ ἀποικίες τῶν Εὐρωπαίων.	73
Τὰ μεγάλα καλὰ.	74

Σελ.
53

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΔΙΕΥΞΕ ΤΩΝ ΚΑΔΙΩΝ ΔΙΕΥΞΕ ΤΟΥΣ

54	ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ	54
55	Μεταξύ Η και Κ	55
56	Πολύτιμο και τιμωρό της ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΙΚΗΣ	56
57	Ο Θύτης της Ηλικίας	57
58	Κατάσταση και των Ισχυρών ΕΜΠΕΔΩΣΕ ΤΟΝ	58
59	ΕΠΙΣΤΟΛΗ	59

Η ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

60	Τα προγράμματα	60
61	Οι προγράμματα	61
62	Επισημάνσεις	62
63	Η εργασία και οι όροι	63
64	Η εργασία	64
65	Η εργασία	65
66	Η εργασία	66
67	Η εργασία	67
68	Η εργασία	68
69	Η εργασία	69
70	Η εργασία	70
71	Η εργασία	71
72	Η εργασία	72
73	Η εργασία	73
74	Η εργασία	74

75	Η Διεύθυνση της Νέας Ημερίδας	75
76	Η Διεύθυνση της Γενικής	76
77	Διεύθυνσης	77
78	Η Διεύθυνση	78
79	Η Διεύθυνση	79
80	Η Διεύθυνση	80
81	Η Διεύθυνση	81

0020561158

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΥΣΤΟΤΚΟΥ ΟΙΚΟΥ 19. Ν. ΣΙΔΕΡΙ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΗΜΟΤΙΚΗ

ΤΑ ΘΕΜΕΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΗΜΟΤΚΟΥ ΕΧΘΟΥ

Ε. ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΔΕΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΙΩ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΡΑΜΜΕΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

I. "ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ,"

Π. ΔΙΑΘΗΚΗ Γ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

Κ. ΔΙΑΘΗΚΗ, Δ.' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, Ε Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ, ΣΤ.' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤ' Δημοτικού Χ. Δημητρακοπούλου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ Ε' καὶ ΣΤ' Χ. Δημητρακοπούλου.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ-ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ τοῦ Δ. Σχολείου Χ. Δημητρακοπούλου

II. ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Η ΗΡΩΪΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Γ.' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Δ.' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία Ε.' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου—Μ. Δώρου

Η ΝΕΑ ΕΛΛΑΔΑ, ιστορία ΣΤ.' Δημοτικού Δ. Παπαϊωάννου
—Μ. Δώρου

III. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, Γ.' ΚΑΙ Δ.' Δ. Κυριακοπούλου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, Ε.' ΚΑΙ ΣΤ.' Δ. Κυριακοπούλου.

IV. ΦΥΣΙΚΑ.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Γ.' καὶ Δ.' Δ. Κυριακοπούλου.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Ε.' Δ. Κυριακοπούλου.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΣΤ.' Δ. Κυριακοπούλου.